

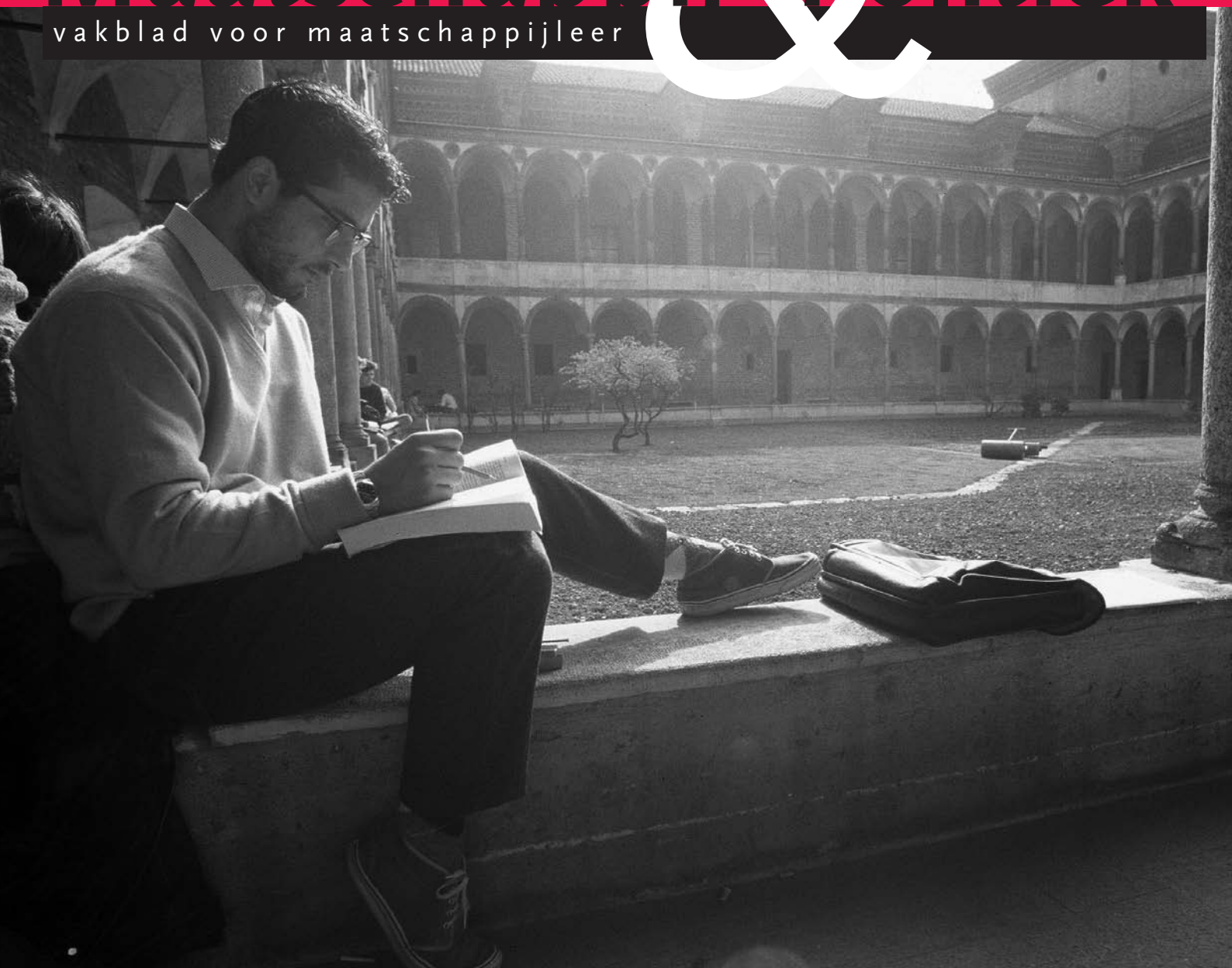
jaargang 36 - prijs € 5,40 - juni 2006

4

Internationalisering

Maatschappij & Politiek

vakblad voor maatschappijleer

I N H O U D

- 4** **Medborgerschap, Citizenship en
Sozialkunde**
*Ontwikkelingen van Maatschappijleer
in de Europese Unie*
- 8** **Europees Parlement nagespeeld**
Scholieren bedrijven Europese politiek
- 10** **Welkom in Droomland**
*Internationalisering op de
Scholengemeenschap Piter Jelles Montessori*
- 13** **Buitenlands bezoek**
*Buitenlandse leerlingen in een Nederlandse
onderwijsomgeving*
- 15** **Van naastenliefde naar
verdelingsvraagstuk**
*Interview met Cordaid-directeur
Lilianne Ploumen*
- 18** **Alweer vernieuwen**
*Interview met collegevoorzitter Coen Free
over Herontwerp MBO*
- 20** **Politieke jongeren willen voor de klas**
*Interview met vertegenwoordigers van
politieke jongerenorganisaties*
- 24** **Terrorismebestrijding in Nederland**
*Docentendaglezing door terrorismeonder-
zoeker Cees Wiebes*
- 26** **Goed op koers**
*Interview met NVLM-bestuursleden, Arthur
Pormes, Coen Gelinck en Tom Stroobach*

R U B R I E K E N

- 3** **Geknipt & geschoren**
- 23** **Grom**
- 29** **Lesmateriaal**
Een buitenlandse excursie
- 30** **NVLM**
- 31** **Signalementen**

(Foto: Bert Spiertz)

Redactioneel

Het is opvallend dat alleen Istanbul in beeld wordt gebracht wanneer in de verschillende media aandacht wordt geschonken aan een eventuele toetreding van Turkije tot de Europese Unie. Men kan zich afvragen wat daarvan de reden is. De Turkse metropool is voor de hoofdredacteur van *Maatschappij & Politiek* in elk geval aantrekkelijk genoeg om deze jaarlijks met zijn studenten te bezoeken. Op het moment van schrijven van dit redactioneel ervaren zij onder meer de rijkdom van de Blauwe Moskee. Als zijn studenten deze studiereis goed hebben voorbereid, en de handreikingen in het lesmateriaal van dit themanummer over internationalisering ter harte hebben genomen, zijn de excursiedelnemers van vrouwelijke kunne ingelicht over het feit dat zij voor een bezoek aan voornoemd gebedshuis worden geacht een hoofddoek mee te nemen... of deze voor 1 euro op het hippodrome voor de moskee aan te schaffen. Overigens kunnen leerlingen uit Istanbul (en Turkije), net als leerlingen uit andere landen, ook in Nederland aan internationaliseringsprogramma's deelnemen. Hans van der Heijde gaat nader in op bezoeken van buitenlandse leerlingen aan een Nederlandse onderwijsomgeving waarin ook een inbreng wordt gevraagd van Maatschappijleer, dat voor de bezoekende leerling in hun land niet alleen een ander naam heeft, maar ook andere benaderingswijzen en niveaus kent, zo weet Ruud Veldhuis te vertellen. Meer internationalisering wordt u geboden in een artikel over het *Model European Parliament* en een interview met Cordaid-directeur Liliane Ploumen, waarin ook wordt ingegaan op de kansen van globalisering.

In deze *Maatschappij & Politiek* vindt u tevens interviews met Coen Free over het *Herontwerp MBO*, met vertegenwoordigers van politieke jongerenorganisaties en met het NVLM-bestuur. De redactie wenst u veel leesgenoegen en voor later een prettig zomerreces, misschien wel net als Radboud Burgsma onder een palmboom, met drankje en laptop.

Maarten Cras

Schoolplannen 2007

Wat nemen scholen zich voor met betrekking tot 2007? Een antwoord op deze vraag is te vinden in een verslag van het Tweede Fase Adviespunt inzake de eerste peiling in het kader van de Monitor aanpassing profielen Tweede Fase per 2007. Uit het enquêteverslag blijkt ondermeer dat de meeste scholen zich in maart nog in de oriëntatiefase bevonden, hoewel toch al een kwart beslissingen over het aanbod had genomen: 'Opvallend is (afgezet tegen het huidige aanbod) het hoge percentage scholen dat overweegt Maatschappijwetenschappen aan te bieden: op alle schoolsoorten is dat 25 procent of meer. Dat percentage is voor atheneum en gymnasium iets lager voor de scholen die hun beslissingen over het aanbod al hebben genomen. Op dit moment wordt op circa 11 procent van de scholen Maatschappijleer 2 aangeboden (57 van de 526). Uit deze enquête komt dus naar voren dat - als alle scholen hun voornemens ook daadwerkelijk in daden zullen omzetten - het aantal scholen waar Maatschappijwetenschappen kan worden gekozen, zou verdubbelen: Maatschappijwetenschappen havo: 30 procent (was 10 procent), atheneum: 25 procent (was 13 procent), gymnasium 28 procent (was 16 procent).

Bij lezing van het verslag moet worden bedacht dat de gegevens niet op een controleerbare werkelijkheid berusten. Het gaat om een inventarisatie van hetgeen scholen aan plannen, voornemens en ideeën hebben, niet alleen voor het vakkenaanbod, maar ook voor organisatorische kwesties. Gaandeweg zullen die plannen en voornemens nog worden bijgesteld en wellicht veranderen scholen tussen nu en de invoering per 2007 op sommige punten van mening. Het verslag is te vinden op de internetpagina: www.tweedefase-loket.nl/downloaden

(Bron: Marlies van Tooren, Tweede Fase Adviespunt)[CG]

Heldendom als inspiratiebron

Jongeren moeten op school leren een goed burger te worden. Stichting Leerplanontwikkeling (SLO) uit Enschede weet hoe dat zou moeten en schreef de visie-nota Basis voor Burgerschap over jonge en oude helden.

Hans Hooghoff van SLO hoeft niet lang na te denken over het voorbeeld van goed burgerschap: 'Kijk naar wat Michiel de Ruyter voor het land heeft gedaan; hij heeft zich belangeloos voor zijn idealen ingezet'. Scholen, in basis- en voortgezet onderwijs, zijn verplicht om volgend jaar aandacht te besteden aan actief burgerschap en sociale integratie. Daarvoor krijgen ze basismateriaal van SLO aangeleverd. De komende maanden wordt duidelijk hoe dit nieuwe vak ondermeer bij Geschiedenis, Maatschappijleer en Levensbeschouwing handen en voeten krijgt. Het doel is niet om 'brave Hendriken' voort te brengen, maar jongeren die een actieve bijdrage aan de maatschappij leveren en bereid zijn democratisch gedrag te vertonen. Hooghoff: 'Leerlingen moeten weten dat ze in een land leven waar zaken met compromissen moeten worden opgelost, dat we hier bepaalde spelregels met elkaar hebben afgesproken. Dat is een belangrijk uitgangspunt.' Er zijn al scholen die het onderwerp op creatieve wijze toepassen. Zo vertellen veteranen her en der in de klas hun verhaal. Ook is er een school in Zutphen waar leerlingen hun eigen politieke partij hebben opgericht. SLO gaat die good practices bundelen en aan de rest van het onderwijs beschikbaar stellen.

(Bron: Marco Krijnsen, in: Twentsche Courant/Tubantia, 28 maart 2006)[HvdH]

Een 4 is al voldoende

Minister van Onderwijs Maria van der Hoeven wil voor kleine vakken in de havo/vwo-bovenbouw het zogenoemde combinatiecijfer invoeren. Maatschappijleer is een van die kleine vakken. Een leerling kan een 4 voor Maatschappijleer straks twee keer wegcom-

penseren. Een keer met een 7 of 8 voor bijvoorbeeld Levensbeschouwing of Literatuur, en een keer in de slaag/zakregeling bij het eindexamen. Als de minister een combinatiecijfer voor Frans en Engels - Frengels - had voorgesteld, was de wereld te klein geweest. Dit combinatiecijfer dreigde de Tweede Kamer geruisloos te passeren. Gelukkig lijkt een meerderheid net op tijd wakker te zijn geworden. Het combinatiecijfer is een bijzonder slecht idee. Niet alleen mogen leerlingen een onvoldoende voor vakken als Maatschappijleer en Algemene Natuurwetenschappen straks twee keer compenseren, de regeling wordt op elke school ook nog eens anders uitgevoerd. Maatschappijleer is een kernvak in de burgerschapsvorming. Maar hoe belangrijk vindt de minister burgerschapsvorming eigenlijk? Op 28 maart nam de minister een leerplankader voor burgerschapsvorming in ontvangst. In dit document wordt alleen de burgerschapsvorming van kinderen tussen de 10 en 15 jaar tegen het licht gehouden. Na hun vijftiende lijken de leerlingen - als het op burgerschapsvorming aankomt - bijna vogelvrij. In het mbo gaat het vak Persoonlijke en Maatschappelijke Vorming op in vaag competentiegericht onderwijs, op havo en vwo is een 4 voor Maatschappijleer straks voldoende, als je maar een 8 haalt voor Godsdienst of Literatuur. De minister zou de Onderwijsinspectie opdracht moeten geven de kwaliteit van de burgerschapsvorming in het mbo te onderzoeken, en de Kamer zou met haar moeten afspreken dat iedere leerling voor Maatschappijleer ten minste een 6 moet halen. Als een burger 18 wordt en mag stemmen, moet hij of zij toch zeker een voldoende voor burgerschap hebben.

(Bron: de Volkskrant, 28 april 2006)[MC]

Medborgerschap, Citizenship en Sozialkunde

Het is onbegonnen werk om in drie bladzijden van *Maatschappij & Politiek* de stand van zaken in andere Europese lidstaten te beschrijven. Het vak heeft namen die variëren van *Aktivt medborgerskap* (Noorwegen), *Citizenship* (Verenigd Koninkrijk), *Politische Bildung* (Oostenrijk en Duitsland), *Social studies* (Cyprus), *Civic education* (Frankrijk) tot *Sozialkunde* (Duitsland). Er zijn talloze verschillen in de niveaus waarop het vak wordt gegeven, in het aantal lessen,

in de benaderingswijzen en of het een afzonderlijk of geïntegreerd (cross-curriculair) vak is.

RUUD VELDHUIS

De verscheidenheid van Maatschappijleer of verwante vakken in de landen om ons heen is groot. In deze globale inventarisatie zullen enkele opvallende of nieuwe ontwikkelingen worden beschreven die interessant zijn om te volgen. Daarnaast zal worden verwezen naar publicaties of internetpagina's met overzichten van landen en zal oplopend onderzoek op het vakgebied worden gewezen.

Landenstudies

Er zijn twee overzichtelijke studies naar Maatschappijleer in andere landen gedaan. De Europese Commissie heeft in 2005 een kleine studie verricht: *Citizenship Education at School in Europe*. Het document is verkrijgbaar in Engels en Frans op de internetpagina van Eurydice.¹ Daarnaast heeft de Raad van Europa een *All-European Study on Education for Democratic Citizenship* gepubliceerd.² Voor veel details is ook de internetpagina van de International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA)³, die hierna nog terugkomt, erg informatief.

Verenigd Koninkrijk

Het land waar in mijn ogen de meeste interessante ontwikkeling is te zien, is het Verenigd Koninkrijk. Daar is in 2002 een nieuw vak op het rooster geplaatst: *Citizenship*. Er wordt hard gewerkt aan de ontwikkeling van materiaal en de opleiding van docenten. De resultaten worden nauwkeurig gevolgd in longitudinale onderzoeken. Het vak is een onderdeel van het nationale curriculum voor scholieren van 11 tot 16 jaar. Het doel van *citizenship education* is volgens de architect, professor Sir Bernard Crick, niet minder dan een verandering van de politieke cultuur van het land: *'...for people to think of themselves as active citizens, willing, able and equipped to have an influence in public life ...'*. De opzet van het vak heeft enige gelijkenis met de manier waarop Maatschappijleer tot nu toe werd gegeven, maar legt vooral accent op de rol die latere burgers in de samenleving gaan spelen. Het zogenaamde Crick-rapport geeft een beknopt inzicht in de opzet van het vak. De titel van het rapport is *Education for Citizenship and the Teaching of Democracy in Schools* en is te downloaden op de internetpagina van de Qualifications and Curriculum Authority.⁴ De longitudinale onderzoeken worden gepubliceerd op de internetpagina van de National Foundation for Educational Research⁵, waarop de eerste (omvangrijke!) resultaten al staan vermeld. Lesmateriaal en informatie over docententrainingen is te vinden op de internetpagina van Citizenship Education (citizED).⁶

Spanje

In Spanje is het Ministerie van Onderwijs recentelijk een discussie over een onderwijshervorming begonnen. Er is een publicatie uitgebracht die in het Engels als *A Quality Education for All and Shared by All* is vertaald en die de discussie moet bevorderen. Een hoofdstuk is aan *Values and Citizenship* gewijd. *Civic education* is nu een onderdeel van het curriculum. In het basisonderwijs is *civic education* een cross curriculaire-thema en in het voortgezet onderwijs is het aan Geschiedenis, Aardrijkskunde en Sociale wetenschappen gekoppeld. Het Ministerie van Onderwijs stelt nu voor om een apart vak in te voeren. De discussie is in het Spaans te volgen op de internetpagina van Debate Educativo.⁷

Duitsland

In Duitsland ligt de situatie gecompliceerder omdat onderwijs een aangelegenheid van de *Länder* is. Als gevolg daarvan bestaan er grote verschillen met betrekking tot het vak Maatschappijleer (in Duitsland in het algemeen *Politische Bildung* genoemd). Burgerschapseducatie hoort in Duitsland tot de algemene doelstellingen van de school en is in alle vakken geïntegreerd. Meestal begint het niet eerder dan klas 7 of 8 en is er als regel een uur per week beschikbaar, maar daarnaast is het ondergebracht in Geschiedenis, Aardrijkskunde en Economie). Er is geen land met zo'n verzorgingsstructuur voor het vak *Politische Bildung*: een tweedaags congres van de Deutsche Verein für politische Bildung met tientallen workshops brengt met gemak 400 mensen op de been voor. Het aantal professoren dat zich in docentenopleidingen en aan universiteiten met politieke Bildung bezig houdt, is enorm. Om een beeld van de omvang van het vakgebied te krijgen, neemt u een kijkje op de *Informations-Portal zur politischen Bildung*.⁸

Ondanks bijna veertig jaar democratische opvoeding wordt in Duitsland steeds geklaagd dat de politieke betrokkenheid matig is en dat alle investeringen (de Bundeszentrale für politische Bildung⁹ heeft een omvangrijk budget en honderden federale medewerkers, naast de *Landeszentralen* in de deelstaten) het rechtsextremisme dat na de Tweede Wereldoorlog opkwam niet hebben kunnen verhinderen.

Recent is in Duitsland een discussie rond doel en inhoud van *Politische Bildung* op gang gekomen. Er is een stroming die *politische Bildung* in de betekenis van het leren begrijpen van politieke besluitvorming als het centrale onderwerp van het schoolvak ziet. De andere stroming benadrukt kernbegrippen als *democratie* en *democratisch handelen*. De discussie vindt plaats in het kader van het project *Demokratie lernen & leben*.¹⁰ Op de internetpagina van dit project is onder andere de interessante studie van Gerhard Himmelman, *Was ist Demokratiekompetenz? Ein Vergleich von Kompetenzmodellen unter Berücksichtigung internationaler Ansätze* te downloaden.¹¹

Trendy

In de Europese Unie is burgerschap trendy en Maatschappijleer bevordert actief burgerschap. Hiermee wil ik zeggen dat Maatschappijleer, haar docenten en de vereniging daar hun voordeel mee kunnen doen. Lees mee en oordeel

zelf. De Nederlandse minister van Onderwijs Maria van der Hoeven heeft recent bij wet burgerschap en integratie in de kerndoelen van primair en voortgezet onderwijs laten opnemen. Zij heeft Stichting Leerplanontwikkeling (SLO) opdracht gegeven een leerplankader burgerschapsvorming voor primair en voortgezet onderwijs te ontwikkelen. Op 28 maart jongstleden is een visie-

Illustratie: Jolet Leenhouts

nota *Basis voor burgerschap* tijdens de conferentie *Burgerschap op school* aan de minister en de deelnemers aan de conferentie aangeboden.

Vorig jaar was het Europees Jaar van Burgerschap door Educatie. Als maatschappijleerdocent heeft u waarschijnlijk de Docentendag in november 2005 meegemaakt, bent u betrokken bij het project van de Europese leeromgeving (ELOS) dat door het Europees Platform wordt aangestuurd of heeft u op de internetpagina www.burgerschap2005.nl naar materiaal gezocht.

Daaraan vooraf ging het Nederlands voorzitterschap van

de Europese Unie waarin door de regering-Balkenende niet alleen Europees over waarden en normen werd gedebatteerd, maar waar de minister van Onderwijs burgerschap op de agenda van haar collega's heeft gezet. De publicatie die ze er voor liet schrijven, *Citizenship - Made in Europe: living together starts at school*, bevat onder andere korte profielen van Maatschappijleer in andere landen.¹²

De Europese Commissie worstelt natuurlijk met het probleem van matige betrokkenheid bij het Europese burgerschap en heeft daartoe verschillende activiteiten opgezet. Naast speciale budgetlijnen om actief burgerschapsprojecten te financieren, is door eurocommissaris Margot Walstrom een discussie geëntameerd naar aanleiding van haar *'Plan D' for Dialogue, Debate and Democracy*. De Europese Commissie heeft naar aanleiding van de zogenaamde Lissabon-doelstelling, ter verbetering van de kwaliteit van het onderwijs, commissies aan het werk gezet om de competenties van scholieren op verschillende vakgebieden, waaronder het vak *Civics*, te omschrijven.¹³

De Europese Commissie gaat verder door een onderzoek te laten doen naar *indicatoren voor actief burgerschap*. Als het onderzoek, waaraan ik overigens deelneem, die indicatoren kan leveren, krijgt de Commissie daar wellicht een instrument mee in handen om specifieke maatregelen te nemen om burgerschap op verschillende beleidsterreinen te bevorderen.¹⁴

Noten

1. http://www.eurydice.org/Doc_intermediaries/analysis/en/frameset_analysis.html.
2. Het document kan worden gedownload op:
http://www.coe.int/T/e/Cultural_Cooperation/Education/E.D.C/Documents_and_publications/By_Type/Reports/093_ecit_2004_12_Al_european_study_complete.asp.
3. <http://www.iea.nl>.
4. <http://www.qca.org.uk/6123.html>.
5. <http://www.nfer.ac.uk/research-areas/citizenship/>.
6. www.citized.info.
7. <http://debateeducativo.mec.es/>.
8. <http://www.politische-bildung.net/>.
9. <http://www.bpb.de>.
10. <http://www.blk-demokratie.de>.
11. <http://www.blk-demokratie.de/fileadmin/public/dokumente/Himmelmann2.pdf>.
12. De brochure *Citizenship - Made in Europe: living together starts at school* is te downloaden op
<http://eu2004.minocw.nl/docs/en/citizenship.pdf>.
13. http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/doc/basic-skills_en.pdf.
14. Meer hierover vindt u op de internetpagina <http://www.onzedemocratie.nl/kennisbank/burgerparticipatie>.
15. Onderzoeksgegevens zijn te downloaden op de internetpagina
<http://www.wam.umd.edu/~jtpurta/>.
16. www.jsse.org.
17. Het meest recente nummer van *International Journal of Citizenship Teaching and Learning* (december 2005) staat op
<http://www.citized.info/jjcte/current.htm>.
18. <http://www.blackwell-synergy.com/toc/ejed/37/2>.
19. De brochure is verkrijgbaar op
<http://www.onzedemocratie.nl/kennisbank/algemeen/bevordering#top>.

IEA

Burgerschap, en dus ook Maatschappijleer en de verwante vakken zoals *Civics*, *Social Studies* of *Citizenship*, komen ook hernieuwd in de belangstelling door het onderzoek van de eerdergenoemde IEA naar de kennis en houding van middelbare scholieren met betrekking tot politiek en democratie. Dat onderzoek heeft de afgelopen jaren publicaties opgeleverd die aantonen dat Maatschappijleer onder bepaalde omstandigheden wel degelijk effect heeft op de politieke en maatschappelijke betrokkenheid van scholieren.¹⁵ Een nieuwe onderzoeksrunde, zodat Nederland nu ook kan meedoen, is in voorbereiding.

Tijdschriften

Recentelijk verschenen nieuwe tijdschriften die de moeite waard zijn om in de gaten te houden. Uit een Duits initiatief is een Engelstalig elektronisch tijdschrift voortgekomen: *The Journal of Social Science Education*.¹⁶ De jaargangen 2002 en 2003 bevatten landenrapporten met betrekking tot *Civic Education*. De jaargang 2005 bevat een speciale editie over het Europees Jaar voor Burgerschap door Educatie.

Een nieuw tijdschrift is het *International Journal of Citizenship Teaching and Learning*.¹⁷ Ian Davies, die in het Verenigd Koninkrijk een belangrijke rol speelt bij de training van leraren voor het nieuwe vak *Citizenship*, is hoofdredacteur. Verder zijn er natuurlijk internationale onderwijstijdschriften die soms thema-nummers over *citizenship education* hebben, zoals het *European Journal of Education* met het themanummer *Challenges for Citizenship Education in the New Europe*.¹⁸

Er is ook een drietal Duitse tijdschriften (*Kursiv*, *Praxis Politische Bildung* en *Gesellschaft Wirtschaft Politik*), maar die laat ik hier verder onbesproken. Voor internationaal georiënteerde maatschappijleerdocenten is er een aardig overzicht door het Ministerie van Binnenlandse Zaken gepubliceerd: *Bevordering van de democratie. Een internationale verkenning van beleid en uitvoeringspraktijk*.¹⁹

Samenwerking

Omdat er in Europa zoveel op het gebied van burgerschapsvorming in ontwikkeling is, is het goed dat de Nederlandse Vereniging van Leraren Maatschappijleer (NVLM) in haar internationale contacten investeert. Een uitstekende manier om dat te doen is de organisatie van een bijeenkomst van zusterorganisaties binnen de Europese Unie en daarmee een samenwerkingsverband te sluiten. Samen sterk, voor als Maatschappijleer in de verdrinking mocht komen en om Europees burgerschap in de praktijk te brengen. ■

Ruud Veldhuis was tot 2005 werkzaam bij het Instituut voor Publiek en Politiek. Hij is betrokken bij het Education for Democratic Citizenship-project van de Raad van Europa, het indicatoren voor actief burgerschap onderzoek van de Europese Commissie. Hij is lid van de redactie van *The Journal for Social Science Education*. Daarnaast ontwikkelt hij een internationaal programma voor de Bestuursacademie.

Europees parlement nagespeeld

WOLTER BLANKERT

Het Model European Parliament is een landelijk georganiseerde activiteit met een tweeledig doel. Het parlement wil de belangstelling voor de Europese Unie en speciaal voor het Europees Parlement vergroten en is erop gericht leerlingen direct bij de praktische politiek te betrekken door ze in de huid van europarlementariërs te laten kruipen. In dit verslag volgt Maatschappij & Politiek de Noord-Hollandse europarlementaire zitting.

De leerlingenactiviteiten van het *Model European Parliament* (MEP) spelen zich af op provinciaal niveau. Deze activiteiten lopen per provincie uiteen, al volgen zij een vast stramien. De beste vertegenwoordigers per provincie nemen later in het jaar deel aan een landelijke activiteit in Den Haag. Die levert weer vertegenwoordigers op voor een internationale bijeenkomst het jaar daarna.

Noord-Holland

In Noord-Holland is er ruimte voor acht deelnemende scholen, die met elk acht leerlingen worden vertegenwoordigd. Dat aantal is mede bepaald door het aantal beschikbare plaatsen in de zaal van de Provinciale Staten in Haarlem, waar de plenaire sessie plaatsvindt. Diverse scholen staan op een wachtlijst.

Op elk van de acht scholen wordt de zaak gedurende een flink aantal weken grondig voorbereid. De provinciale sessie op het Provinciehuis vindt plaats in een weekend met de maandag daarop als slotdag.

Het *Model European Parliament* gaat nu zijn zestiende jaar in. Al bijna vijftien jaar coördineert Richard de Jager (foto), leraar Maatschappijleer aan

de Christelijke Scholengemeenschap Jan Arentsz in Alkmaar, deze activiteit in Noord-Holland met veel plezier.

Richard de Jager: 'Op het Jan Arentsz zelf wordt de zaak heel grondig voorbereid. In de gewone lessen komt de Europese samenwerking aan de orde. Acht leerlingen kunnen zich opgeven voor deelname, die als praktische opdracht binnen het schoolexamen meetelt. De verdere voorbereiding vindt daarom buiten de gewone lessen plaats. De leerlingen verdiepen zich in de materie en ik verzorg acht extra lessen. Dat zijn buitengewoon plezierige lessen. Deze leerlingen willen echt heel veel van hun onderwerp af weten - uit pure belangstelling en om bij de gemeenschappelijke sessie in Haarlem goed voor de dag te komen. Dat *zich verdiepen* houdt heel wat in. De leerlingen moeten zich de werkwijze van het Europees Parlement eigen maken en enigszins doorgronden waarom die procedures zo zijn. Zij komen tot een standpunt in *commissievergaderingen*, dienen moties in en bereiden amendementen voor. Zij leren gebruik te maken van hun spreektijd en via de voorzitter te spreken.

Daarnaast moeten zij zich een onderwerp eigen maken. De leerlingen worden over vier inhoudelijke commissies verdeeld. Zo moet een groepje leerlingen, toekomstige leden van die commissie, zich inwerken in constitutionele zaken en een andere groep in sociale zaken en werkgelegenheid. Een derde groep werpt zich op milieubeheer, volksgezondheid en voedselvoorziening en een vierde commissie richt zich op de burgerlijke vrijheden, justitie en binnenlandse zaken.

Ook spelen zij de rol van een verte-

genwoordiger van een land, zodat zij in de huid moeten kruipen van een vertegenwoordiger uit bijvoorbeeld Griekenland.

Om het niet nog ingewikkelder te maken is er bij het *Model European Parliament* van afgezien ook nog de fracties een rol te laten spelen.'

Plenaire sessie

Bij de slotsessie op 10 april in Haarlem viel goed te zien hoe grondig de voorbereidingen waren geweest.

Gedisciplineerd zitten 64 leerlingen uit vwo-4 op de zetels van de Statenleden. De dagen ervoor hebben zij resoluties opgesteld. Daarover wordt nu vergaderd. Leerlingen van de betrokken commissie verdedigen hun resolutie, andere leerlingen stellen vragen, noemen tegenargumenten of dienen samen met anderen een amendement in.

De voorzitter heeft de wind eronder. Twee jaar geleden was zij nog gewoon lid, maar zij is door haar werkwijze gevraagd het jaar daarna commissievoorzitter te worden en het jaar daarna parlamentsvoorzitter.

Zowel de resoluties als de argumentatie ervoor en ertegen zitten uitstekend in elkaar. Deze ochtend worden beide resoluties aangenomen - een succes voor de betrokken commissies. Een ijzeren wet is dat niet want regelmatig worden er, tot verdriet van de betrokken commissie, resoluties afgewezen.

Wat staat er dan in een dergelijke aangenomen en bediscussieerde resolutie? In de resolutie voor sociale zaken en werkgelegenheid pleiten de scholieren onder meer voor: striktere naleving van de arbeidsvoorwaarden, strenge controle van bedrijven, oprichting van een meldpunt voor gedupeerde arbeiders, gratis taalcursus

voor arbeidsmigranten en ontmoediging van de vestiging van multinationals in de nieuwe lidstaten. Niet zo informeel weergegeven als hier, maar prachtig gegoten in de mal van een echte resolutie. De handhaving van regels leeft duidelijk sterk en het geloof in de welvaart brengende kracht van multinationals is gering. Dit onderdeel ondervond ten minste niet al te veel weerwerk, in tegenstelling tot het meldpunt.

Zonder de zaak werkelijk te hebben bestudeerd, kom je niet ver in het *Model European Parliament*.

Daardoor is het *Model European Parliament* een prachtig voorbeeld van een praktische opdracht, zo men wil een bijdrage aan het *handelingsdeel*, binnen Maatschappijleer. ■

Welkom in Droomland

RADBOUD BURGSM

Nederlanders denken bij Curaçao aan paradijselijke vakanties en witte stranden. Antillianen zien Nederland als land van onbegrensde mogelijkheden qua opleidingen, banen en steun van de overheid. Het project *Welkom in Droomland* toetst het clichébeeld aan de realiteit en de eigen ervaring; een onderzoek naar het beeld van Antillianen (Curaçao) van Nederland en van Nederlanders (Nederland) van Curaçao (de Antillen). **Een handreiking.**

De huidige onderwijsontwikkelings-trend concentreert zich op drie gebieden: (i) het belang van zelfstandig leren/zelfverantwoordelijk leren en de daarmee samenhangende individualisering van het leerproces, (ii) de anticipatie op de technologische ontwikkelingen (ICT) en (iii) leerlingen vertrouwd maken met internationalisering.

Internationalisering is een van de speerpunten van ons schoolbeleid en dus zie ik een kans om met een groepje leerlingen naar de Nederlandse Antillen af te kunnen reizen - niet alleen om te genieten van de stranden en andere verlokkingen, maar zeker ook om Maatschappijleer eens op een andere wijze aan de man te brengen.

Onderwijsontwikkelingen

Voordat ik voet aan land kan zetten, zal ik die drie onderwijsontwikkelin-

gen in een projectplan volgens het protocol van het speerpuntenmanagementbeleid moeten koppelen, implementeren, integreren, fuseren, impregneren, enzovoorts. Het hele project moet uiteraard in competentiejargon op papier staan. Iedereen moet er immers in kunnen lezen wat hij of zij wil lezen. Voorlopig lijken de volgende doelen voor de leerlingen voldoende:

- stimuleren van de persoonlijke ontwikkeling, vergroten van de flexibiliteit, de stressbestendigheid en het incasservermogen,
- kennis laten maken met het culturele erfgoed van Europa en het te bezoeken gebied,
- ondersteuning bieden in de latere studie en in de latere beroepspraktijk, en
- stimuleren van het mondiale denken en vergroten van de talenkennis.

Kerncompetentie 1

Je bent in staat maatschappelijke activiteiten en vraagstukken te onderzoeken, daarbij rekening houdend met regels en wetgeving en met waarden, opvattingen en belangen van betrokkenen.

Kerncompetentie 2

Je bent in staat kunstzinnig werk te maken en daarmee je eigen gevoelens of die van anderen uit te drukken, ervaringen analoog dan wel digitaal vast te leggen, verbeelding vorm te geven en communicatie te bewerkstelligen

Hoe nu verder?

Het hoofddoel van de school is 'leerlingen te begeleiden in onderwijs en vorming opdat zij zich een goede uitgangspositie kunnen verschaffen in

een leef- en werkgemeenschap die in toenemende mate internationaliseert en globaliseert'. Deze zin is niet door mij bedacht, maar is afkomstig uit een missiestatement van de school. Het is altijd verstandig om dergelijke zinnen bij wijze van herkenbaarheid voor het management aan projectstukken toe te voegen. Wie het allemaal waterdicht wil maken zet er tevens het volgende bij: 'Daarnaast wil het project personeelsleden de kans geven deel te nemen aan alle internationaliseringactiviteiten die bijdragen aan didactische en vakinhoudelijke ontwikkeling en reflectie. Als het gaat om de leerlingen wordt veelal een onderscheid gemaakt in: *onderwijskundige motieven* (meer motivatie voor allerlei studierreinen, meer kennis en inzicht van bepaalde vakonderdelen, grotere talenkennis, taalvaardigheid en vakoverstijgend werken), *economische motieven* (meer kans op de arbeidsmarkt, voorbereiding op vervolgstudie in het buitenland), *persoonlijke ontwikkeling* (aanpassingsvermogen, flexibiliteit, omgaan met moeilijke situaties, doorzettingsvermogen, zelfstandigheid) en *maatschappelijke motieven* (beter inzicht in de samenleving, inzicht in bestaande vormen van vooroordelen en discriminatie, multi-etnische en culturele oriëntatie)'. Er is geen speld tussen te krijgen.

Onderzoek

Het onderzoek *Welkom in Droomland* bestaat uit twee delen, die respectievelijk in Nederland en op de Antillen worden uitgevoerd.

Het eerste deel (A) is lokaal en is een onderzoek met als doel een overzicht van de sociaal economische geschiedenis van de streek te produceren.

Dit onderzoek is een rond geheel en wordt via een internetpagina gepresenteerd.

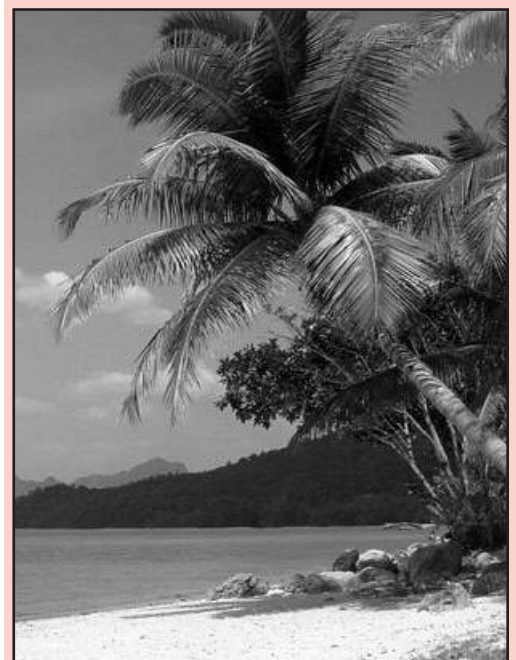
Voorbeeld:

De Nederlandse leerlingen vertellen vanuit verschillende perspectieven de geschiedenis van Nederland als multi-culturele (pluriforme) samenleving vanaf 1940 tot heden. Speciale aandacht is er voor de komst van de Antillianen naar Nederland. Het overzicht wordt via een projectinternetpagina gepresenteerd.

Het tweede deel valt weer uiteen in twee subdelen: het voorbereidende onderzoek naar de bestaande beeldvorming (B1) en de realiteit (B2). Per e-mail (een *Learning Circle*) brengt de gastgroep de thuisgroep op de hoogte van de wensen voor de week van het bezoek en de thuisgroep informeert op haar beurt over de mogelijkheden in de eigen streek. De gastgroep geeft aan wie en wat men in het kader van het onderzoek wil bezoeken. De thuisgroep stelt op basis van de vragen en wensen van de gastgroep en de lokale mogelijkheden een weekprogramma op.

Voorbeeld B1:

De Nederlandse leerlingen inventariseren welk (droom-)beeld zij van Curaçao hebben. Zij maken een onderzoeksplan om dat beeld aan de werkelijkheid te toetsen. Hiervoor maken zij een overzicht van activiteiten die nodig zijn en organisaties die men wil bezoeken. Te denken valt aan scholen, recreatiegebieden, jeugdverenigingen, welzijns-werk, politie, maatschappelijke organisaties, contact met immigranten, emigranten en remigranten, enzovoorts.

Voorbeeld B2:

Op Curaçao vindt het onderzoek plaats. De contacten voor de bezoeken zijn door de gastheren gelegd. Samen met de gasten voeren zij het onderzoek uit. De presentatie van het onderzoek (B2) krijgt een feestelijke afsluiting.

Theorie en leerdoelen

De leerling dient rekening te houden met de theoretische kaders en leerinhouden (leerdoelen) van Maatschappijleer. De domeinen Politiek & Beleid en Multiculturele Samenleving dienen als theoretische achtergrond. Kennis dient hier als gereedschap voor het eigen onderzoek. Voor het gemak zijn voor het daadwerkelijke

projectdocument de theoretische leerdoelen aan de eindtermen van Maatschappijleer, Geschiedenis en Aardrijkskunde ontleend. Gedurende de projectweken werken de leerlingen zelfstandig aan de theoretische achtergrondinformatie voor de bezoekende groep.

Intussen is het projectstuk ingediend en het resultaat mag er zijn. Of het zal worden uitgevoerd is nog niet duidelijk en hangt af van het kundig oordeel van de excursiecommissie en het managementteam. Intussen fantaseer ik al ... palmboompje, drankje en laptopje. ■

Werkkaart Presentatie leerling

Je laat je inspireren door kennis te nemen van verschillende vormen van onderzoek, verslaggeving, reportages en documentaires. Je communiceert hierover met je medeleerlingen en de opdrachtgever. In de voorbereidende fase oriënteer je je op het project *Welkom in Droomland* en het doen van een onderzoek naar een maatschappelijk vraagstuk. Je verzamelt daarvoor informatie en verdiept je in de ander. In de ontwerpfase maak je een storyboard of verhaallijn. Hierbij houd je rekening met de technische aspecten van de verzameling, verwerking en presentatie van informatie. Tevens maak je een werkplan met aandacht voor het tijdsplan en materiaalgebruik, neem je de veiligheidsregels in acht en ga je milieubewust om met gereedschappen en materialen. Tijdens de evaluatie ben je kritisch en respectvol ten opzichte van anderen en de opdrachtgever en sta je open voor kritiek.

Criteria voor het onderzoek

De bestudering van het maatschappelijk vraagstuk gebeurt aan de hand van invalshoeken van Maatschappijleer, aangevuld met de kernbegrippen (deelvragen) vanuit de aanverwante vakken.

- de sociaal economische invalshoek (belangen, overeenkomsten, maatschappelijke positie)
- de politiek juridische invalshoek (regels, mogelijkheden, overheid, macht)
- de sociaal culturele invalshoek (groepen, tradities, opvattingen, vooroordelen/discriminatie)
- de vergelijkende invalshoek (vroeger en nu, hier en daar)

Optioneel: Drie voorwaarden voor continuering van het project

Voor het slagen van het project moet aan een aantal voorwaarden worden voldaan:

- Internationalisering mag niet iets vrijblijvends zijn. Het moet geen toetje moet zijn, maar moet een wezenlijk onderdeel van het schoolcurriculum (gaan) uitmaken: er staan verplichtingen van de leerling, de school en docent tegenover;
- Als het onderdeel van het schoolcurriculum uitmaakt, moeten er ook organisatorische mogelijkheden voor worden geschapen: het is een vanzelfsprekendheid, waarmee in de schoolorganisatie rekening moet worden gehouden.
- Er zal een longitudinale planning voor de internationaliseringactiviteiten op school moeten komen: 'Welke activiteiten moeten in welk leerjaar plaatsvinden, hoe is de opbouw van internationaliseringactiviteiten en waar werken we naar toe en hoe?' Er moet sprake zijn van een structuur die als *doorlopende leerlijnen internationalisering* kan worden betiteld.

Buitenlands bezoek

HANS VAN DER HEIJDE

Scholen doen aan internationalisering en menig scholengemeenschap houdt er tegenwoordig een bureau Internationalisering op na, al was het maar omdat dat zichzelf meer dan terugverdient. Er zit geld in internationalisering, met name in buitenlandse leerlingen en studenten die een tijd in de eigen opleidingen meedraaien. In dit **artikel** wordt nader ingegaan op het aan te bieden programma voor buitenlandse gasten.

Over dat laten meedraaien wordt vaak lichter gedacht dan het is. Men kan niet volstaan met het aanbieden van de vaste programma's in een taal die zowel de buitenlandse als de Nederlandse leerlingen (en natuurlijk de betrokken docenten!) in voldoende mate beheersen - in de praktijk is dit vrijwel altijd Engels.

Er zullen programma's (modules, projecten, thematische lessenreeksen: kies zelf uw aanduiding uit de vocabulaire van het onderwijsbargoens) moeten worden ontworpen, die tenminste aan de volgende criteria moeten voldoen:

1. ze dienen waardevol te zijn voor zowel de buitenlandse als de Nederlandse leerlingen,

2. ze dienen waardevol te zijn voor (verdieping van) de inhouden en vaardigheden van de betrokken vakken,

3. ze dienen bij te dragen tot de kennis van de Nederlandse samenleving; men mag immers aannemen dat nieuwsgierigheid daarnaar de buitenlandse leerlingen tot hun keuze voor een verblijf en studie in Nederland heeft gebracht en

4. ze dienen de contacten tussen de buitenlandse en de Nederlandse leerlingen te intensiveren.

In plaats van een verdere theoretisch verdieping, volgt in dit artikel een voorbeeld van een dergelijk lesprogramma, dat al tweemaal met enig succes praktisch onder auspiciën van

de lerarenopleiding van de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden in de Friese hoofdstad is uitgevoerd.

Our house. (Bron:www.freeimages.co.uk)

Our house

Een oude hit van Madness, *Our House In The Middle Of Our Street*, leverde de titel voor het Friese lesprogramma dat antwoorden moet geven op de volgende, met elkaar samenhangende vragen:

- waar, waarin en hoe wonen (wonen) *gewone* Nederlanders?,
- welke waarden kunnen worden gevonden in de stedenbouwkundige aanleg van woonwijken en in de architectuur van de huizen en welke respectieve veranderingen door de tijd zijn waarneembaar, en
- hoe verhouden die vormen en de waarden, die bij het ontwerpen daarvan een rol speelden, zich tot die in de landen van herkomst van de buitenlandse leerlingen?

Het programma is interdisciplinair en draagt bij en vraagt inbreng van Maatschappijleer, Geschiedenis en Aardrijkskunde. In de beschreven

vorm telt het acht lessen van elk twee lesuren.

Les 1 - Introductie en kennismaking
Beknopt historisch overzicht van de sociale woningbouw in Nederland, ruwweg geperiodiseerd naar urbanisatie in samenhang met de industrialisatie (1850-1900), de wijk/woongemeenschap (1870-1930), de woningnood (1945-1970) en de huidige tijd. Toelichting op hoe men, door goed te kijken, antwoord kan geven op de vragen welke waarden stedenbouwkundige ontwerpen weerspiegelen en hoe die ontwerpen zich tot die in andere landen verhouden. Typische waarden (en veranderingen daarin) kunnen zijn: orde en netheid, schoonheid, hygiëne, uniformiteit en conformisme en de bijbehorende sociale controle, privacy.

Toelichting op de (groeps-)opdracht (zie: 'De opdracht').

Les 2 t/m 7

Wandelingen door wijken die typerend zijn voor de onderscheiden perioden. Tijdens de wandelingen wordt door de begeleidende docent nadere toelichting gegeven. De benodigde kennis kan worden ontleend aan gemeentelijke historische centra, die tegenwoordig eenvoudig toegankelijk zijn. Deskundigen (architecten, huisvestingsambtenaren met historische belangstelling, stadsbouwmeesters) zijn niet alleen een dankbare bron van informatie, de ervaring leert dat ze graag tijd vrijmaken om ook een keertje mee te wandelen en commentaar te leveren.

Les 8

Presentatie van het resultaat van de opdracht en nabespreking.

De opdracht

De deelnemers werken na de wandellessen hun indrukken en bevindingen uit in individuele commentaren, waarin ze ook vergelijkingen met hun land van herkomst trekken.

Gedurende de wandelingen worden foto's gemaakt, die van commentaren en onderschriften worden voorzien. Een redactiegroep maakt een selectie van de schriftelijke stukken en de foto's en stelt daaruit een (digitaal en/of stoffelijk) boekwerkje samen, waarvan alle betrokkenen een exemplaar ontvangen.

Ervaring

De deelnemers (ook de Nederlandse) vonden het een positieve ervaring dat zij bij de eerste edities van dit programma beter hebben leren kijken, met verrassende conclusies, zowel voor het Nederlandse wonen als voor het wonen in hun eigen land. Zij vonden weliswaar zelf snel de weg naar de uitgaanscentra van hun tijdelijke Nederlandse woonplaats, maar zonder deze wandelingen zouden ze nooit bewust in de bezochte wijken hebben rondgekeken. Ook zouden ze nooit hebben stilgestaan bij de culturele waarden en hun rol bij het ontwerpen van *gewone* huizen en wijken (zo zijn die grote ramen niet alleen voor het toelaten van licht en lucht, maar refereren ze ook aan sociale controle, samenhangend met drang en dwang tot conformisme). Als enig minpunt werd het weer (kou, regen en sneeuw) genoemd: de wandelingen vonden plaats in februari en maart. ■

Wie ook eens zo iets zou willen doen, maar meer informatie meent nodig te hebben kan terecht bij Hans van der Heijde (h.van.der.heyde@iec.nhl.nl).

Interview met Cordaid-directeur Lilianne Ploumen

Van naastenliefde naar verdelingsvraagstuk

GERARD VAN ROSSUM

Ontwikkelingssamenwerking is aan verandering onderhevig. In een **interview** met *Maatschappij & Politiek* gaat Lilianne Ploumen, directeur Internationale Programma's van Cordaid (Memisa, Mensen in Nood, Vastenactie) nader ondermeer in op de evolutie van het ontwikkelingswerk: kansen van globalisering, beleidsbeïnvloeding en het verdelingsvraagstuk

Gerard van Rossum: Ontwikkelingssamenwerking is enigszins uit de belangstelling geraakt, zowel in de politiek als in het onderwijs.

Lilianne Ploumen: 'De mensen zijn meer in zichzelf gekeerd geraakt, meer gericht op wat er in Nederland gebeurt, terwijl de invloed van de rest van de wereld op mensen juist oneindig veel groter is dan twintig, vijftien, twintig jaar geleden.'

Misschien wel juist daarom. De globalisering overweldigt de mensen, ze kruipen in hun schulp.

'Die globalisering kan bedreigend zijn, maar biedt ook heel veel kansen. Voor jonge mensen is het heel gewoon, bijna standaard, om tussen school en studie of voor een stage een halfjaar naar het buitenland te gaan. Bovendien speelt het buitenland zich hier in Nederland ook veel zichtbaarder af. In de grote steden is de helft van de bevolking in

Lilianne Ploumen

het buitenland geboren of heeft buitenlandse ouders. We zijn daar veel minder romantisch over dan vroeger, we erkennen nu de problemen die dat oplevert, maar tegelijkertijd is het ook een verrijking.'

Beïnvloedt die massale immigratie onze visie op ontwikkelingssamenwerking: ze moeten daar worden ontwikkeld, anders komen ze hier naar toe?

'Verkapt eigenbelang dus, het zou kunnen dat dat een rol speelt. Er zijn een paar dingen in deze tijd die het nodig maken dat we op een andere manier over ons werk praten. Een daarvan is inderdaad die globaliseringsdreiging, een ander is dat de bevolking resultaten wil zien. De moderne burger laat zich niet meer alleen ideëel overtuigen. Waar vroeger het religieuze en ideologische element van solidariteit genoeg was om

te geven, moeten we nu met resultaten aankomen en vooral laten zien hoe moeizaam die tot stand worden gebracht. Was het maar zo simpel dat ik kon aantonen dat ik met jouw 10 euro tien meisjes naar school kan laten gaan en dat die meisjes daarvoor een duidelijker stem in hun gemeenschap krijgen. Uiteindelijk gaat dat wel gebeuren, maar dat zijn natuurlijk langdurige processen, waarvan je niet in alle fasen concrete vooruitgang kunt aantonen."

De hulp is minder concreet, minder materieel geworden?

'In het begin constateerden ontwikkelingswerkers ter plaatse dat het slecht ging met de gezondheid van de mensen en in Nederland werd een plan opgesteld om daar een ziekenhuis neer te zetten en werden er artsen heen gestuurd. Het ziekenhuis

draaide en iedereen was blij: de mensen werden concreet geholpen en het resultaat was direct aantoonbaar. Nu zeggen we: "Alles goed en wel, maar als wij daar weggaan dondert het ziekenhuis in elkaar".

Onze partners in Afrika willen nu zelf kunnen bepalen of ze voor een betere gezondheidszorg wel een ziekenhuis nodig hebben. Zij zeggen terecht dat ze belasting aan onze overheid betalen en moet zij dus zorgen dat er ziekenhuizen komen: "Jullie hulp is voor onze regering alleen maar een vrijbrief om de eigen gezondheidszorg te verwaarlozen". We bouwen dus geen ziekenhuizen meer, maar steunen lokale organisaties. Op alle onderdelen van het ontwikkelingswerk is het tegenwoordig de methode om organisaties te faciliteren, die de eigen overheid op haar verantwoordelijkheid aanspreken.'

In feite steunt u dus vaak oppositionele groepen. Krijgt u dan geen last met de plaatselijke overheid? Is het niet politiek neutraal wat u doet?

'Inderdaad, we slaan soms nog wel gewoon waterputten, maar de kern van ons werk bestaat uit de opbouw van een stevige samenleving, met overheid en bedrijfsleven en een maatschappelijk middenveld dat aan beide tegengas kan geven; soms kan het zelf taken op zich nemen die blijven liggen. Voor dat laatste en om keuzen te kunnen maken en de (politieke) consequenties te kunnen inschatten moet je die samenleving heel goed kennen.

Zo is een paar jaar geleden in Tsjaad olie gevonden. Tsjaad is een straatarm land met een slecht functionerend bestuur. Voor de exploitatie van de olie had het kapitaal nodig dat door de Wereldbank is verstrekt, on-

der voorwaarde dat de baten bij de bevolking terechtkomen. Maar wie controleert dat? Nu zijn er tot in de kleinste dorpen in het oliegebied lokale groepen ontstaan die controleren of de overheid en de oliemaatschappijen de contracten nakomen. Die groepen slaan geen enkele waterput, maar verrichten door hun druk op de autoriteiten toch ontwikkelingswerk.

Ook kunnen we met ons lobbywerk en beleidsbeïnvloeding tegenover regeringen komen te staan. Doordat de mondiale instellingen en regeringen van de rijke landen voor ons toegankelijker zijn, gebruiken de plaatselijke organisaties ons in toenemende mate om op het internationale podium hun stem te laten horen.'

U voert ook projecten uit, die op de begroting van Ontwikkelingssamenwerking staan. Hoe handhaaft u zo uw kritische onafhankelijkheid tegenover de regering?

'Het geld dat we van het ministerie krijgen is niet om regeringsopdrachten uit te voeren, maar om in de rolverdeling van Ontwikkelingssamenwerking te participeren. Zo werkt de Nederlandse overheid samen met de overheid in Oeganda, maar wil zij daar ook het maatschappelijk middenveld ondersteunen. De Nederlandse regering kan natuurlijk niet zelf rechtstreeks allerlei, soms oppositionele organisaties in Oeganda op poten zetten en vraagt dat dan aan ons, omdat wij daar ook onze contacten hebben. Wij pakken dat op, maar maken wel onze eigen plannen die aan het ministerie worden voorgelegd. Het ministerie controleert de plannen en kijkt naar de financiën. Indirect legt de minister dus inderdaad in de Tweede Kamer verant-

woording af voor onze plannen en jaarverslagen. Dat we toch kritisch en onafhankelijk kunnen blijven en ook druk op de politiek kunnen uitoefenen, is de typisch Nederlandse verworvenheid van overleg, een sterk maatschappelijk middenveld en een goed werkende democratie.'

Achterban

'Onze achterban, in de kerken en daarbuiten, eist tegenwoordig wel resultaat, maar dat betekent niet dat hij materialistisch is geworden. De gemiddelde Nederlander is helemaal niet zo egoïstisch als het om het welzijn van de medemens gaat. Die polariserende en op zichzelf gerichte tendens van de laatste jaren zie ik als een tijdelijke schokreactie op de globalisering en de multiculturele ontwikkeling. Die was misschien wel nodig, om te ontzuiveren, maar nog steeds doen miljoenen Nederlanders vrijwilligerswerk en ook het aantal donateurs van ideële organisaties loopt nog steeds in de miljoenen. Een probleem voor organisaties als Cordaid is dat ze enorm zijn geprofessionaliseerd. Dat is ook goed, er gaan miljarden in om, dus moet je effectief en deskundig zijn. Het bijeffect is echter dat mensen die zich uitsluitend vanuit de solidariteitsgedachte betrokken voelen van ons vervreemd raken. We werken niet meer op alle landen en aan alle thema's, maar specialiseren ons. Dat betekent dat we vaak "nee" aan onze betrokken achterban moeten verkopen.'

Ingewikkeld verhaal

'De steun aan missionarissen was goed te verkopen, maar de indirecte en duurzame manier waarop we nu werken is een lastiger verhaal: een verhaal met dilemma's. Het duurt

veel langer voor resultaten kunnen worden getoond, er zijn veel zijwegen en veel tegenslagen. Er hoeft maar iets te gebeuren of de zaak stort in. Door *nine-eleven* was indirect Afrika weer terug bij af: de wereld-economie stortte in en de prioriteit verschuift van armoede- naar terrorismebestrijding. Door de aids-ramp verloren we een hele generatie door ons opgeleide leraren en artsen. Deze dilemma's leveren steeds meer problemen op voor de werving: ze maken onze boodschap te ingewikkeld. Armoede is - naast het feit dat het belangrijk is dat je er als wereldgemeenschap iets aan doet - natuurlijk ook een verdelingsvraagstuk. Wat daar te weinig is, is hier te veel. De beperkte middelen in de wereld moeten op een andere manier worden verdeeld en de eigen organisaties moet de kans worden gegeven hun eigen gemeenschap op te bouwen. Dat is toch een ingewikkelde boodschap in een tijd dat de mensen steeds minder tijd en aandacht voor die boodschap hebben. In het publieke debat is vier zinnen al te lang.'

In het onderwijs heb je meer tijd.

'Ja, daar is het een gewoon onderdeel van onderwerpen als globalisering en macro-economie. De lessen ontwikkelingsamenwerking hebben dezelfde evolutie doorlopen als wijzelf: van naastenliefde of solidariteit naar nuchtere economie, van arme mensen helpen naar bijdragen aan de oplossing van het wereldwijde verdelingsvraagstuk.' ■

Educatief pakket

Op dit moment werkt Cordaid aan de ontwikkeling van nieuw educatief materiaal voor het voortgezet onderwijs. Het materiaal is gericht op het bewust maken van leerlingen van hun eigen rol in de mondiale wereld en hen te stimuleren een eigen bijdrage aan een duurzame toekomst te leveren. Daarbij zijn de drijfveren/situatie van hun leeftijdsgenoten in de Derde Wereld het uitgangspunt. Jongeren worden uitgedaagd na te denken over wat hen zelf drijft (inspiratie) en in actie te komen om veranderingen op gang te brengen. De vorm waarin het materiaal wordt gegoten zal aansluiten bij de trends onder jongeren en in het onderwijs op dit moment. Het educatieve pakket zal vanaf het schooljaar 2006/2007 beschikbaar komen.

Alweer vernieuwen

HAROLD DROST

Het Herontwerp MBO staat in de startblokken. Is het weer oude wijn in nieuwe zakken of is het toch een serieuze poging om dichter bij het principe te komen waarbij 'de leerling in het onderwijs centraal staat'? Oordeel zelf op basis van dit **interview met Coen Free, voorzitter van het College van Bestuur van het Koning Willem I College in 's-Hertogenbosch.**

Het Herontwerp MBO stelt: 'Het gaat er in essentie om het beroepsonderwijs in staat te stellen effectieve en dynamische verbindingen met bewegingen in de buitenwereld te maken. Het gaat behalve om product- en procesinnovatie - dat wil zeggen: innovatie van de inhoud en didactiek (Wat leren we leerlingen aan en hoe doen we dat?), innovatie in de pedagogiek (Hoe gaan we met leerlingen om?) en innovatie in leerpsychologie (Hoe leert men?) - ook om systeeminnovatie. Dit laatste zijn innovaties waarbij betrokken partijen tot fundamenteel andere verhoudingen en structuren komen'.¹

De ambities zijn:

1. de invoering van een nieuwe competentiegerichte kwalificatiestructuur,
2. de introductie van nieuwe onderwijsconcepten (leren en compe-

- tentieontwikkeling staan centraal),
3. de realisatie van flexibel en vraaggericht mbo, aansluitend op en meebewegend met de regionale arbeidsmarkt,
4. de creatie van een krachtige leeromgeving (loopbaan van de student staat centraal),
5. de terugdringing van schooluitval,
6. de stimulatie van de doorstroom vmbo-mbo-hbo, en
7. de ontwikkeling van een effectieve en efficiënte bedrijfsvoering, die bij voornoemde punten aansluit.²

Harold Drost: Welke trends in de samenleving maken een herontwerp voor het mbo nodig?

Coen Free: 'In de maatschappij is multiculturele diversiteit een feit. Daar moet rekening mee worden gehouden. De invloed van technologie blijft toenemen. Hierdoor zijn naast

de fysieke ruimte nieuwe ruimten ontstaan: de mentale en de virtuele/digitale ruimte. Jongeren spelen met deze ruimten. Het leervermogen van jongeren verandert. Er is sprake van een stijging van het IQ en jongeren hebben enerzijds behoefte aan individuele aandacht, anderzijds aan *community*-vorming, tribalisering (stamverband)'.³

Is dat laatste, met 'huisje-boompje-beestje' en 'erbij horen', niet iets oer-menselijks?

'Inderdaad, de wereld is chaotisch en onvoorspelbaar geworden. Er is grote behoefte aan structuur. Dat is een andere structuur dan wij van de televisiegeneratie hadden, zoals standaardisering van processen, classificatie en massaproductie. Jongeren hebben geen behoefte aan massaproductie, maar willen maatwerk. Ze hebben hun eigen communicatie geschapen: sms, msn, verkort eigen taalgebruik/jargon. Oude waarden en normen gaan op de helling. Ze houden er geen vaste netwerken op na, maar zijn steeds op zoek naar andere netwerken. Daaruit ontstaan persoonlijke contacten, die losser, tijdelijker en veranderbaar zijn.'

Is dat ook de reden waarom jongeren het contact met de politiek verliezen?

'Ja, maar er is meer. Hiërarchie speelt nauwelijks nog een rol: ouderen hebben geen kennisvoorsprong meer. Jongeren weten soms zelfs meer dan ouderen. Traditionele machthebbers verliezen hun macht en jongeren kiezen niet meer op inhoud. Wij vinden de inhoud van teksten belangrijk, jongeren vinden dat nutteloos en saai. 'Waar maken ze zich druk over', zeggen ze. Jonge kiezers zullen bij verkiezingen niet meer voor inhoud (van partijprogramma's) kiezen maar voor aansprekende personen.'

In Herontwerp MBO is sprake van het ontstaan van nieuwe ruimten als gevolg van technologische ontwikkelingen. Kunt u dat uitleggen?

'Het begrip *ruimte* was tot voor kort de fysieke ruimte, de zichtbare ruimte van gebouwen, ruimtelijke ordening. Deze ruimte bood op den duur te weinig mogelijkheden voor de ontdekkende mens. Er zijn twee ruimten - en dat mag revolutionair worden genoemd - bijgekomen: (i) de mentale ruimte, de wereld van het denken en de verbeelding en (ii) de virtuele ruimte, de wereld van *cyberspace*. De virtuele ruimte heeft tegenwoordig grote invloed op de fysieke en mentale wereld. Jongeren spelen met deze ruimten. Uit studies blijkt dat veel en gemakkelijk gebruik van de technologische mogelijkheden een stijging van het IQ tot gevolg heeft. Dus niet de betere voeding, gezondheidszorg of het onderwijs, zoals wel werd vermoed, maar de computer. We weten dat we onze hersenen maar gedeeltelijk gebruiken en we zouden veel meer capaciteit moeten kunnen benutten. Edward de Bono, met zijn 64 denklessen en zeshoedensystematiek [zie: *Maatschappij &*

Politiek, december 2004], en Howard Gardner, met zijn theorie over de acht intelligentiegebieden, spelen in op de ontwikkelingen op het gebied van de mentale ruimte.'

Lopen werkelijkheid en verbeelding bij jongeren soms niet erg door elkaar, hetgeen tot, bijvoorbeeld, geweldpleging kan leiden?

'Virtuele ruimten zijn tastbaar voor jongeren. Natuurlijk bestaat het risico dat verbeelding en werkelijkheid door elkaar lopen, maar over het algemeen weten zij hier meer volwassen mee om te gaan dan ouderen. Volwassenen lijken vaker *misbruik* van technologische middelen te maken, denk aan kinderporno. Het zou een goed onderwerp voor de maatschappijleerles zijn: hoe maken jongeren gebruik van de virtuele wereld?'

Ligt in het Herontwerp MBO niet een zwaar accent op marketing en reclame?

'Je moet de marketing zien als onderzoek in de zin van ken-uw-klant. Het onderwijs kent zijn cliënten slecht. We moeten meer zicht krijgen op beweegredenen om te leren, te studeren en meer te weten komen over milieu, vooropleiding, enzovoorts, om een efficiënt leertraject met de student te kunnen uitzetten. Jongeren moeten een meer bewuste keuze voor een *beroep* maken. Vakgerichte opleidingen zullen echter meer en meer naar junior bachelor werk- en denkniveau verschuiven. Zeg maar: leren voor het leven in plaats van voor een vak. Dit verhoudt zich beter met het competentiegericht leren.'

Vraaggericht onderwijs: 'u vraagt, wij draaien'? Mogen geen eisen meer

aan de student worden gesteld? Is dialooggericht onderwijs niet te verkiezen boven vraaggericht onderwijs?

'Nu ligt er meestal nog een programma-aanbod met een gestandaardiseerde didactiek en pedagogiek. Dat moet anders. Het cafetariasysteem 'u vraagt, wij draaien' is echter geen alternatief. Met vraaggericht wordt de afstemming van het leertraject op de persoonlijkheid en capaciteiten van de student bedoeld. Het leertraject moet voor de student betekenisvol zijn: contextgebonden leren, balans in de persoon, zelftevredenheid, bevredigende sociale relaties, serieus worden genomen met een toemend beroep op zelfstandigheid en verantwoordelijkheid. Het leertraject wordt via een op autonomie gericht onderhandelingsmodel bereikt. Dat is heel iets anders dan de op zesjes gerichte, cijfermatige beheers-de-stof-cultuur. Het moet gaan om *mastery learning* (uit de student halen wat er in zit), waarbij relevante competenties worden beheerst. Vanuit pedagogisch oogpunt moet de school niet bang zijn om enige druk, misschien soms dwang, uit te oefenen om dat doel te bereiken. Volgen we deze werkwijze dan leveren we als school maatwerk. De student werkt binnen een tamelijk strakke structuur (die ook kan worden losgelaten) individueel aan zijn eigen leertraject - in kleine of grotere groepen.'

Hebben wij, zelf opgevoed in de jaren zestig, onze kinderen niet te veel in de sfeer van vrijheid, blijheid opgevoed? Hebben we niet onbedoeld te veel welvaartskinderen gecreëerd die zich bij weerstand of problemen geen raad weten?

Free herkent deze typering van sommige jongeren wel, maar zegt: 'We

kunnen deze jongeren niet de dupe van onze opvoeding laten worden. Het gaat om een relatief kleine groep. Ongeveer 90 procent van onze jeugd doet het uitstekend, met 10 procent gaat het minder. Juist om hen met weerstanden en problemen te leren omgaan, richten we het onderwijs anders in. Probleemgestuurd leren (PGL) en projectonderwijs gaan uit van uitdagingen, van de overwinning van moeilijkheden in plaats van passief luisteren en om de zoveel maanden examen doen. Cijfers zouden moeten worden afgeschaft. Studenten moeten tonen dat zij competenties beheersen - als bij het gildensysteem: van leerling, assistent naar meester. De meesterproef staat voor de beheersing van vereiste competenties. Als dit is gelukt, heeft de student zijn kwalificatie gehaald'.

Wat is de rol van Maatschappijleer Burgerschapskunde in het herontwerp?

Burgerschapscompetenties zijn zeer belangrijk in het toekomstige onderwijs. Het is meer dan Maatschappijleer als veredelde vorm van Staats-huishoudkunde, en meer dan een restvak waar leuke video's worden gedraaid. Burgerschapskunde leent zich in plaats daarvan prima voor toepassing van de denktechnieken van De Bono. Ik vind dat burgerschapscompetenties tot een bevredigend participatie in de samenleving moeten leiden, waardoor een tweedeling in de maatschappij kan worden voorkomen. ■

Noten

1. *Het Herontwerp MBO, Van Diplomafabriek en Eilandenstructuur naar Leerdorp, Innovatiestrategie Koning Willem I College, november 2005.*
2. Samenvatting van de ambities uit bovengenoemd boek.

Interview met vertegenwoordigers van politieke jongerenorganisaties

Politieke jongeren voor de klas

COEN GELINCK

Onlangs ontving *Maatschappij & Politiek* een open brief van de politieke jongerenorganisaties waarin zij ervoor pleiten de jongerenorganisaties van de politieke partijen in de eindtermen Maatschappijleer op te nemen. De redactie vond dat een goede aanleiding voor een **interview met een aantal vertegenwoordigers van deze organisaties. Wat verwachten zij van maatschappijleerdocenten? .**

Maatschappij & Politiek sprak met: Onne Bakker, duovoorzitter van Dwars, de jongerenorganisatie van GroenLinks, Ronald van Bruchem, voorzitter van het Christen Democratisch Jongeren Appèl (CDJA) en Ruben Zandvliet, voorzitter van de Jonge Socialisten (JS) in de PvdA.

Coen Gelinck: Bij dit interview is een open brief van de politieke jongerenorganisaties geplaatst. Hoe kwam u op het idee om deze open brief te schrijven?

Ruben Zandvliet: 'Het is een plan dat bij ons uit de koker is gekomen, de naamsbekendheid van politieke jongerenorganisaties is simpelweg te klein. We krijgen heel vaak te horen:

“Wie zijn jullie en wat doen jullie?”. Daarom zouden jongeren bij Maatschappijleer moeten leren dat er niet alleen politieke partijen zijn, maar ook politieke jongerenorganisaties.’ Ronald van Bruchem: ‘De meeste jongeren weten niet eens welke politieke partijen er zijn, laat staan dat ze weten dat er ook nog jongerenorganisaties zijn. Als je de naamsbekendheid van politieke jongerenorganisaties zou meten kom je onder de 1 procent uit. Een-op-een-contact is een eenvoudige manier om jongeren te laten weten wat we doen. Daarom is het goed om daar op scholen, los van welk vak dan ook, iets mee te doen. In een les kun je op de inhoud ingaan en de verschillen tussen de po-

Ruben Zandvliet (20) is voorzitter van de Jonge Socialisten (JS) in de PvdA en studeert rechten in Leiden.

Ronald van Bruchem (25) is voorzitter van het CDJA en studeert Bedrijfskunde en Rechten in Nijmegen.

Onne Bakker (24) is duovoorzitter van Dwars, de jongerenorganisatie van GroenLinks en studeert Culturele en Maatschappelijke Vorming aan de Hogeschool van Utrecht.

litieke jongerenorganisaties uitwerken.' Onne Bakker: 'Het is ook een manier om een keer een andere doelgroep te bereiken. Niet weer die hoger opgeleiden of mensen die toch wel naar politieke bijeenkomsten gaan.'

Heeft u het idee dat u nu in de lessen nauwelijks aan bod komt?

Bakker: 'Het geluk voor Dwars is dat we ergens in een maatschappijleerboek worden genoemd. Er wordt ook een vraag over onze internetpagina gesteld. Vandaar dat allerlei leerlingen naar ons mailen om te vragen waarom de internetpagina *Dwars* heet. Het zou goed zijn als alle politieke jongerenorganisaties in een dergelijke lesmethode werden genoemd.' Zandvliet: 'Ik heb zelf anderhalf jaar Maatschappijleer gehad, maar de politieke jongerenorganisaties kwamen niet ter sprake. Er is toen ook nooit een gastles door politieke jongerenorganisaties gegeven.'

Komt u wel veel op middelbare scholen?

Zandvliet: 'Nou, we zitten niet elke week op een middelbare school. Ik denk dat ik dit schooljaar op totaal 20

tot 25 scholen kom.' Van Bruchem: 'Dat is het beste middel om jongeren te bereiken.' Bakker: 'Voor ons is het ook erg leuk om te doen.'

U schrijft dat het aanstippen van de politieke jongerenorganisaties in de les voldoende moet zijn.

Zandvliet: 'Het liefst hebben we natuurlijk dat leerlingen moeten leren dat we bestaan, zodat ze bij een proefwerk de vraag "Noem twee verschillen tussen het CDJA en de JS" kunnen beantwoorden. Ik ben me er echter ook wel van bewust dat Maatschappijleer niet het vak is met het grootste aantal uren in de week, dus we zijn al blij als er een of twee lessen aan worden besteed.' Bakker: 'Docenten kunnen de politieke jongerenorganisaties ook gebruiken om de leerlingen met de volwassen politiek kennis te laten maken, dat zou ook voor die leerlingen veel leuker zijn.'

Waarom bent u zelf lid geworden van een politieke jongerenorganisatie?

Zandvliet: 'Tijdens de verkiezingen van twee jaar geleden ben ik ben eerst lid van de PvdA geworden. Ik

was toen net 17 jaar en dan heb je toch het gevoel dat je binnen een politieke jongerenorganisatie met leeftijdgenoten veel meer kunt doen, dat je je daar meer op je gemak voelt. Een politieke jongerenorganisatie organiseert ook trainingen waar je zelf iets aan hebt en je kunt op gelijkwaardig niveau met mensen debatteren.' Bakker: 'Ik ben eind 2000 lid van Dwars geworden en pas later van GroenLinks. Op een congres van GroenLinks is het redelijk gezellig omdat ik actief ben binnen Dwars, maar ik denk dat een dergelijk congres voor de gemiddelde jongere geen prettige eerste kennismaking met politiek is.'

Bereikt u dan ook iets?

Bakker: 'Je moet als jongerenorganisatie wel je stem laten horen, maar je moet niet het idee hebben dat je de wereld kunt veranderen. Dat zou buitengewoon naïef zijn. Heel af en toe bereik je wel eens iets. Een mooi voorbeeld voor Dwars is de oorlog in Afghanistan. De GroenLinks-fractie steunde die in eerste instantie. Dwars heeft toen met behulp van de

afdelingen gezorgd dat de fractie is omgegaan.'

Dus invloed is voor u niet het hoofdmotief om bij een politieke jongerenorganisatie te gaan?

Bakker: 'Nee, het gaat vooral om een

kennismaking met de politiek. Het is een kweekvijver van een politieke partij en je doet ervaring op voor bestuurlijke functies.' Van Bruchem: 'Toen ik vrij jong was wilden wij in Tiel een voetbalveldje. Ik ontdekte dat daarover door de politiek werd beslo-

ten. Mijn geschiedenisdocent was zeer actief in de politiek, dus dan krijg je het toch iets meer mee. Van huis uit heb ik helemaal niets met politiek. Waarom vond ik een politieke jongerenorganisaties zo leuk? Als er iets speelt dat jongeren aangaat kunnen wij daar vandaag een ander standpunt over innemen, terwijl de moederpartij toch vaak binnen een vastgesteld kader blijft. Daarnaast is het natuurlijk veel leuker om met jongeren over politiek te praten. Als je daar met allemaal vijftigers en grijze koppen zit is het wel erg ingeslagen. Wij waren de eersten in het CDA die zeiden dat de kernenergie weer op de agenda moest. Het heeft een half jaar geduurd, maar uiteindelijk zat ik bij het *NOS Journaal* om uit te leggen waarom wij daarmee zijn gekomen.' Zandvliet: 'Mensen die bij een politieke jongerenorganisaties actief zijn geweest komen binnen een partij uiteindelijk beter uit de verf. Iedereen heeft zo zijn voorbeelden van mensen die zijn doorgestroomd. In Noord-Brabant is het nachtnet voor het openbaar vervoer op de politieke agenda gekomen omdat JS-ers met dat idee kwamen.'

Zou u in een klas benadrukken dat actief zijn binnen een politieke jongerenorganisatie goed is voor het curriculum vitae?

Van Bruchem: 'Je moet geen lid worden omdat het zo goed op je curriculum vitae staat. Wij moeten vertellen dat je er wat kunt leren en dat je ook jouw stem aan de politiek kunt laten horen.' Zandvliet: 'Ook ontwikkel je een netwerk. Mensen die nu bij ons rondlopen gaan later misschien de Tweede Kamer of de Provinciale Staten in, en dat zijn dan toch mensen die je kent.'

(Ingezonden mededeling)

Politieke Jongeren Organisaties horen thuis in de les Maatschappijleer

Jongeren raken steeds meer politiek bewust. De lidmaatschapscijfers van Politieke Jongeren Organisaties (PJO's) stijgen snel. Waar de politieke partijen lichte dalingen kennen stegen de cijfers van de PJO's met gemiddeld 20 procent over de laatste jaren. NRC Handelsblad wijdde op 2 januari 2006 een hele pagina aan deze ontwikkeling.

Helaas is het ledenbestand van de politieke jongerenorganisaties geen afspiegeling van de maatschappij. Leden zijn vaak hoog opgeleid en 90 procent van de leden is boven de achttien jaar. Jongeren die niet bij deze groep horen, zijn vaak moeilijker te bereiken door de PJO's en kennen de PJO's veelal niet. Dat is jammer.

Politieke Jongeren Organisaties vormen een leerschool voor jongeren met politieke interesse. Jongeren raken er bekend met politieke theorieën en meningsvorming, maar ook met vaardigheden die hen in de toekomst goed van pas kunnen komen. Denk hierbij aan spreken in het openbaar, onderhandelen en debatteren. Ook bouwen jongeren aan een netwerk voor het leven en leren ze veel over de staatsinrichting en het staatsbestuur in Nederland en over de grens. Daarom zouden de Politieke Jongeren Organisaties moeten worden opgenomen in de eindtermen van het vak Maatschappijleer. Jongeren moeten dan tenminste weten dat er PJO's bestaan en waar ze deze kunnen vinden. Met deze kennis kunnen zij dan zelf beslissen of zij meer van de PJO's willen weten. Op deze manier past de doelstelling bovendien binnen het magere aantal lessen dat voor Maatschappijleer staat - iets waar de PJO's overigens al langer voor pleiten om omhoog te krijgen.

We gaan er vanuit dat het simpelweg aanstippen van het bestaan van en doorverwijzen naar PJO's effect zal hebben. Op die manier worden jongeren bewust gemaakt van de mogelijkheden die zij hebben. En dan zullen de PJO's het 'had ik het maar eerder geweten' minder vaak horen. Samengevat: Door de PJO's op te nemen in de eindtermen Maatschappijleer zullen veel jongeren inzien dat er wel degelijk een rol is voor jongeren in de politiek. Daarnaast worden jongeren via maatschappijleerlessen gestimuleerd een kijkje te nemen bij PJO's. Dit levert ze ervaring, inzicht en kennis op.

Met vriendelijke groet,
De voorzitters van de PJO's:

Onne Bakker, voorzitter Dwars, GroenLinkse jongerenorganisatie	(dwars@dwars.org)
Christian van Bommel, voorzitter SGP Jongeren	(jongeren@sgp.nl)
Ronald van Bruchem, voorzitter CDJA	(secretariaat@cdja.nl)
Alexander van Hattem, voorzitter Jonge Fortuynisten	(info@jongefortuynisten.nl)
Rogier Havelaar, voorzitter Perspectief, ChristenUnie jongeren	(perspectief@christenunie.nl)
Renske Leijten, voorzitter ROOD, jongeren in de SP	(rood@sp.nl)
Klaas-Jeroen Terwal, voorzitter JOVD	(info@jovd.nl)
Reinout de Vries, voorzitter Jonge Democraten	(info@jongedemocraten.nl)
Ruben Zandvliet, voorzitter Jonge Socialisten in de PvdA	(js@js.nl)

De leden van politieke jongerenorganisaties zijn vaak hoog opgeleid. Hoe brengt u de politiek onder de aandacht van lager opgeleide jongeren?

Zandvliet: 'Binnen de PvdA is Jeroen Dijsselbloem een discussie begonnen over videoclips in relatie tot de verloedering van de maatschappij. Wij gaan binnenkort langs vijf of zes mbo's om daarover te discussiëren. Dat is een tastbaar onderwerp waarover iedereen wel een mening heeft. Op die manier hopen we te laten zien dat dat ook politiek is.' Van Bruchem: 'Je moet politiek concreet maken en keuzen durven maken, je moet niet grijs willen zijn.' Bakker: 'Het is tot nu toe echter wel iets waar we met zijn allen in falen.'

Loopt er wel eens een leerling een week stage bij een politieke jongerenorganisatie?

Bakker: 'Er lopen wel mensen stage bij Dwars, maar dat zijn vooral hbo'ers, geen leerlingen van middelbare scholen. Als leerlingen bij ons zouden aankloppen zouden we zeker iets organiseren.' Van Bruchem: 'Wij doen dat wel eens. Iemand doet dan een paar dagen partij, een paar dagen Tweede Kamer en je kunt zelfs nog een dag Brussel meepakken. Dan heb je een leuke ervaring.' Zandvliet: 'Voor onze eigen leden hebben we Tweede-Kamerstages, waarbij je drie dagen met een Tweede-Kamerlid meegaat. We kunnen dat ook voor een klein groepje leerlingen organiseren. Als die leerlingen dan in de klas terugkomen en er over vertellen ontstaat vanzelf een sneeuwbal effect.'

Heeft u veel internationale contacten?

Bakker: 'Ja, ik kwam eergisteren terug

lees verder op pag. 24

(Foto: Koen van Rossum)

Grootvaderschap

Een van de bekendste ideografische etsen uit de Renaissance is de trap der zeven levensfasen: een sequentie van boreling, kind, adolescent, jonge man, rijpe volwassene, oudere en grijsaard. Tot de fase van jonge man richt de figuur zich op, daarna krimpt hij stapsgewijs terug naar de aarde.

De schoolloopbaan van een onderwijsgevende heeft daar veel van weg. Als kleuter komt hij (voor het gemak houd ik de mannelijke metafoor aan) de school binnen, als adolescent verlaat hij hem, om er als jonge man, maar nu voor de klas, zijn rentree te maken. In die klas krijgt hij kinderen voor zich in de leeftijd van zijn broertjes en zusjes. Als hij het beroep twintig jaar weet vol te houden, ziet hij, als rijpe volwassene, dat zijn publiek geleidelijk de gedaante heeft aangenomen van eigen kinderen en na vijfendertig jaar bestaat het uit kleinkinderen. Dan houdt hij er mee op.

Als het goed is heeft zijn didactische benadering met deze metamorfose gelijke tred gehouden. De eerste jaren, als hun oudere broer dus, leert hij de leerlingen dingen door met ze te dollen. Later, als hij hun vader had kunnen zijn, neemt hij meer afstand en doet hij aan kennisoverdracht als onderdeel van een verantwoorde opvoeding. En aan het eind van zijn carrière troost en verwent hij ze met begrip en wijze raad, zoals een grootvader betaamt.

Kort geleden is het me in het echt overkomen: opa worden. Alles wat men er altijd over beweert is waar, wat zeg ik: het is veel meer dan waar, het is een onverdiend groot geschenk!

Als emotie is het krijgen van een kleinkind met niets te vergelijken. Het is een vitaliseringsshot van grote sterkte. Het brengt direct geluk tegen een minimum van de zorg en de plicht die het geluk van het vaderschap zo gemakkelijk kunnen overschaduwen.

Mijn genealogische verankering omvat in een klap twee volle eeuwen. Mijn vader was van 1900 en mijn kleinzoon haalt, als hij zo perfect blijft functioneren als de eerste vier maanden en als het zorgstelsel levert wat Hoogervorst belooft, fluitend het jaar 2100.

Dit is nu *mijn* levensfase: gepensioneerd leraar met perspectief tot in de tweeëntwintigste eeuw.

Grom

uit Polen. Ik was daar bij de *General Assembly* van onze Europese koepelorganisatie. Zij doen lobbywerk in Brussel, maar organiseren ook seminars in heel Europa. In de zomer organiseert Dwars bijvoorbeeld een *Sexual Minorities Seminar* rond de *Gay Parade*. Daar komen dan tien zusterorganisaties op af.' Zandvliet: 'Wij hebben ook een internationale en een Europese koepel en, net als Dwars, elke maand wel een of twee seminars: van Cyprus tot Letland en van Ierland tot Portugal en dit jaar gaan we ook voor het eerst buiten de Europese grenzen. In december zullen 15 leden in India met de Birmese zusterorganisatie van de Jonge Socialisten samenwerken. Zij zijn in Birma verboden en zitten in India in ballingschap.' Van Bruchem: 'Veel afdelingen aan de grens hebben contacten met Belgen of Duitsers. We organiseren zelf ook internationale reizen. Dit jaar gaan we bijvoorbeeld naar Moldavië. Ook de CDJA-werkgroepen over vrede en veiligheid, ontwikkelingssamenwerking en Europa zijn razend populair. Je moet het ook leuk maken. Wij hebben contacten met de jongeren van het CDU [de Duitse Christen Democratische Unie, red.]. We overnachten in een jeugdherberg en gaan samen uit. Dan gaat Europa leven.'

Met welke slogan zouden u jongeren willen werven?

Van Bruchem: "Party and Politics" is onze slogan. "Feest en politiek" of "Partij en politiek", het is maar net wat je ervan wil maken.'

Zandvliet: 'Onze slogan was "Mee-doen, meedenken, meebeslissen", of: "Bepaal je eigen toekomst!"'

Bakker: "Dwars houdt je scherp!" ■

Docentendaglesing door terrorismeonderzoeker Cees Wiebes

Terrorismebestrijding in Nederland

HAROLD DROST

Voor een veertigtal belangstellenden gaf Cees Wiebes, senior-analist en onderzoeker bij de Directie Kennis & Analyse van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding tijdens de Docentendag Maatschappij-leer een presentatie over radicalisering en terrorisme in Nederland. **Een impressie.**

Rote Armee Faction (RAF), Brigade Rossi, Irish Republican Army (IRA), Euskadi Ta Azkatasuna (ETA): terrorisme is niet nieuw, noch voorbehouden aan moslims. Ook niet in Nederland: wie herinnert zich niet de Molukse treinkapingen of de brandstichtingen van Revolutionaire Anti-Racistische Actie (RaRa)? De Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding (NCTb) definieert terrorisme als volgt: 'Terrorisme is het

plegen van of dreigen met op mensenlevens gericht geweld, of het veroorzaken van ernstige maatschappijontwrichtende zaakschade met als doel invloed uitoefenen op politieke besluiten, zodat maatschappelijke veranderingen tot stand komen'. Nederland, in casu de NTCb, kiest voor een brede benadering van terrorismebestrijding waarbij vooral preventief te werk wordt gegaan.

Islam en islamisme

De huidige dreiging in Nederland komt vooral van islamistisch terrorisme. Cees Wiebes legde uit dat er een groot verschil is tussen de islam en islamisme. De islam is een grote wereldgodsdienst met allerlei stromingen. Het islamisme is een politieke ideologie, gebaseerd op een radicale uitleg van de *Koran*. Het streeft naar herstel van het kalifaat, een theocratie onder leiding van een opvolger van Mohammed, zonder scheiding van politiek en religie en met (her-)invoering van de *sharia*. De jihad - de plicht tot het verdedigen van het moslimvaderland - wordt in deze benadering geïnterpreteerd als vernietiging van niet-moslims en islamitische vrijzinnigheid. De wortels van het islamisme liggen bij de salafisten, een broedergemeenschap uit Egypte die alleen een letterlijke interpretatie van de *Koran* toestaat. Het salafisme zette zich door in de jihadistische bewegingen Al Qaida en Takfir, waarbij de eerste groep zich (aanvankelijk) tegen niet-moslims 'in het buitenland' richtte, maar de tweede groep geen onderscheid maakt. De aanslagen in de Verenigde Staten, op Bali, in Madrid en Londen worden aan deze organisaties toegeschreven. Een even trieste als cynische balans van de kosten van terrorisme laat zien dat terreur veel doden en veel afschrikking voor weinig geld oplevert (WTC: 150.000 euro; Madrid: 25.000 euro; en de moord op Theo van Gogh: 500 euro).

Jihad in de polder

De NCTb houdt vanaf 1998 rekening met islamistische jihad in Nederland. De eerste gerecruteerden in Nederland kwamen uit Eindhoven. De Al-

gemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) publiceerde in 2002 een rapport over radicalisering en rekrutering van moslimjongeren in Nederland. Na de moord op Van Gogh in 2004 en de arrestatie van de Hofstadgroep werd en wordt voor bomaanslagen, zoals die in Madrid en Londen, gevreesd.

Minister van Justitie Piet Hein Donner legt bij terrorismebestrijding het accent op vermindering van het proces van radicalisering bij jongeren: overheidsmaatregelen zijn gericht op het tijdig onderkennen, voorkomen, isoleren, verstoren en afremmen van radicalisering en terrorisme. Omdat zeker een twintigtal organisaties bij terrorismebestrijding is betrokken, is coördinatie en samenwerking noodzakelijk - vandaar de oprichting in 2005 van de NCTb. De taak van de Coördinator is de verkleining van het risico van terroristische aanslagen in Nederland, door onder meer:

- het Alerteringsstelsel Terrorismebestrijding, een soort *weersvoorspelling* van terrorisme in Nederland, op grond van gegevens van alle deelnemende organisaties, trends en intuïtie. Hiervan worden verschillende versies geproduceerd: een zeer geheime versie voor het kabinet, een versie voor het openbaar bestuur (burgemeesters) en een openbare versie voor het publiek;
- de verstoring van vergaderingen van terroristen (in spe);
- surveilleren op het internet en onderzoek naar discutabele satellietzenders. Met het sluiten van radicale internetpagina's moet voorzichtig worden omgegaan in verband met het ondergronds gaan van (externe) groepen. Bovendien is het uit de lucht halen van zenders haast niet te doen.

- aanpak van financiering van het terrorisme;
- internationale samenwerking en uitwisseling van informatie;
- opstellen van dreigingniveaus: minimaal (geen dreiging), beperkt (trends, te voorkomen aanslagen), substantieel (aanslag op handen) en kritiek (er is een aanslag gepleegd). Per niveau zijn vaste criteria geformuleerd; en
- beveiliging en inspectie van de burgerluchtvaart.

Samenwerking

Aanslagen richten zich op symbolische doelen zoals het World Trade Center in New York, vitale sectoren zoals energiebedrijven en spoorwegen, personen zoals Theo van Gogh en *soft targets*, zoals computernetwerken. De samenwerkende sectoren zijn: Schiphol, haven- en petrochemische industrie in Rotterdam, drinkwatersector, spoorwegen, stads- en streekvervoer, gassector en de elektriciteits- en nucleaire sector. Elke betrokken instelling zet noodzakelijke en relevante informatie op een centrale databank. Met die en andere gegevens verzamelt de NCTb kennis op grond waarvan analyses kunnen worden gemaakt voor bijvoorbeeld de *weersvoorspelling* en het dreigingsniveau. Graag zou de NCTb inlichtingen hebben uit geradicaliseerde groepen, maar infiltratie is moeilijk. De groepen kennen elkaar vanuit het thuisland en de taal en cultuur vormen grote obstakels voor deze infiltratie. ■

Voor meer informatie: www.nctb.nl.

Goed op koers

LIEKE MEIJS

Op de ledenvergadering van 3 februari jongstleden merkte een van de aanwezigen op, dat er momenteel het beste NVLM-bestuur sinds jaren zit. De redactie van *Maatschappij & Politiek* vraagt zich af wat de bestuursleden hier zelf van vinden. Het dagelijks bestuur van de Nederlandse Vereniging van Leraren Maatschappijleer (NVLM), Arthur Pormes, Coen Gelinck en Tom Stroobach, samen goed voor 52 jaar onderwijservaring en 15 jaar bestuurservaring, blikken in dit **inter-**
view terug op de laatste vijf, bewogen bestuursjaren.

ieke Meijs: Welke concrete resultaten hebben jullie bereikt?

NVLM-bestuur: 'We hebben ervoor gezorgd dat voor alle havo/vwo-leerlingen in de bovenbouw Maatschappijleer een verplicht vak blijft in 2007. Heel lang zag het toekomstscenario voor Maatschappijleer er veel somberder uit. Het combinatievak Geschiedenis/Maatschappijleer zou de plaats van Maatschappijleer gaan innemen en daarna dreigde nog de verdwijning van Maatschappijleer voor alle leerlingen met een M-profiel. Gelukkig ziet de toekomst er nu rooskleuriger uit. Het is wel jammer dat het vak op havo-niveau wordt gereduceerd van 160 naar 120 studielasturen, maar meer ruimte voor het vak zat er echt niet in, omdat Algemene Natuurwetenschappen (ANW) voor alle havo-leerlingen in het gemeenschappelijke deel al helemaal was geschrapt'.

... met dank aan jullie lobby en een uitgekiend plan van het NVLM-bestuur of had Maatschappijleer het tijd mee, bijvoorbeeld door de brede aandacht voor Burgerschapskunde?

'Je kunt nooit precies zeggen wat de een-op-een-relatie tussen onze lobby en de bereikte positie voor het vak is', vindt Tom Stroobach. 'We hebben

door middel van een handtekeninglijst veel hoogleraren achter het streven naar behoud van het vak gekregen en dat kun je wel uniek noemen. Dat de universitaire wereld zich druk maakte om ons vak, was nog niet eerder voorgekomen!'

Arthur Pormes memoreert de omslag in aanpak die dit bestuur in vergelijking met het vorige bestuur heeft gekozen. 'Nadrukkelijk kozen wij voor een pro-actieve aanpak: niet afwachten tot formele besluiten van de politiek, maar juist eerder media-aandacht zoeken. Het artikel in de *Volkskrant* van Eric de Gier, Wout Ultee en Gerard Ruijs, de dag voor het Tweede-Kamerdebat, heeft zeker effect gehad, gezien de reactie van Kamerleden. Verder hebben we regelmatig contact met verschillende parlementariërs en staat Coen Gelinck inmiddels stevast op de opiniepagina's in de hoedanigheid van betrokken, geëngageerde maatschappijleerdocent.'

Pormes is ook tevreden over het resultaat van de bestuursactie richting Centrale Examencommissie Vaststelling Opgaven (CEVO): 'Ineens vond de CEVO dat twee domeinen uit het programma Maatschappijleer genoeg was voor het centraal examen. Met een goed onderbouwd verhaal hebben we ze van hun ongelijk kunnen overtuigen. Het blijven nu drie domeinen in het centraal eindexamen. Bij deze interventie hielp zeker ook dat de contacten met de maatschappijleerdeskundigen bij Stichting Leerplanontwikkeling (SLO), Cito en CEVO prima zijn. Ook zijn we erg trots op de nieuwe NVLM-internetpagina en de digitale nieuwsbrief.' Wel betreurt het bestuur het zeer dat van de 450 NVLM-leden maar 250 emailadressen be-

kend zijn, zodat nog teveel leden de nieuwsbrief niet ontvangen.

Een klein vergelijkend warenonderzoek naar de internetpagina van de Koninklijk Nederlands Aard-rijkskundig Genootschap (KNAG) en Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VGN) maakt duidelijk dat de NVLM-pagina een moderne strakke vormgeving heeft, overzichtelijke informatie verschaft maar nog wel wat foto's en kleur kan gebruiken. 'Al deze activiteiten van het bestuur zou je als bijdragen tot een stevige positionering van het vak kunnen zien en daarmee tot het besluit om Maatschappijleer als verplicht vak op havo/vwo-niveau te handhaven', zo vatten de drie bestuursleden het voor zichzelf samen.

Zijn er alleen maar succesverhalen te melden?

Stroobach vindt dat het huidige bestuur gestart is vanuit een dieptepunt: 'Het initiëren van een extra algemene ledenvergadering, waarop de helft van het oude bestuur overigens niet verscheen, was een noodzakelijke maar risicovolle ingreep.' Arthur Pormes herinnert zich nog de fundamentele meningsverschillen over de te kiezen strategie. 'Dat kon echt niet anders', vindt hij nog steeds.

Welke ambities zijn er nu nog?

De voorzitter opent de rij met zijn ambitie voor dit jaar: 'Ten eerste hecht ik veel belang aan de Commissie Maatschappijwetenschappen onder voorzitterschap van Paul Schnabel. Mijn zorg is dat deze commissie goed functioneert en met een mooi voorstel voor het profielvak Maatschappijwetenschappen komt, dat op een breed draagvlak van docenten kan rekenen. Ten tweede vind ik dat de samenwerking tussen de leraren-

Het NVLM-bestuur, bovenste rij: Coen Gelinck, Hans Teunissen, Rob van Otterdijk, Arthur Pormes. Middelste rij: Ingrid Faas, Regula Rexwinkel, Felix van Vugt. Onderste rij: Tom Stroobach, Berend-Jan Mulder, Erik Jensen. Op de foto ontbreken: Hans van Kruijsdijk, Erik Cardinaals, Glenn Truideman.

opleidingen, zowel eerste- als tweedegraads, nu eens eindelijk van de grond moet komen. Ik weet vanuit mijn eigen opleiding hoe belangrijk de rol van de opleider is. Zij stuurden me gewoon naar de Docentendag en vonden dat je lid van de vakvereniging moest worden. Het is lange tijd stil geweest rondom de opleidingen, maar gelukkig organiseren ze de laatste tijd weer studiedagen en nascholingen.'

Tom Stroobach heeft een duidelijke ambitie als penningmeester: 'Ik zorg dat er niet meer geld uitgaat dan erin komt. De tent moet gezond draaien. We kiezen steeds goedkope oplossingen om de contributie zo laag mogelijk te houden: vergaderen op een goedkope locatie, geen schriftelijke, maar alleen digitale nieuwsbrieven.'

Waarom zoeken jullie niet naar meer inkomstenbronnen, zoals sponsoring, zodat er misschien ook studiereizen voor maatschappijleerdocenten kunnen worden georganiseerd (bijvoorbeeld naar Finland, als voorbeeld van een uitstekende verzorgingsstaat)?

Een beetje vreemd wordt er wel tegen deze suggestie aangekeken. Het bestuur zal er eens over denken. Voorlopig klinkt er vooral tevredenheid over deze penningmeester met zoveel bestuurlijke ervaring.

Coen Gelinck vindt dat het bestuur zich moet richten op vmbo/mbo (-burgerschapscompetenties): 'Nu worden de examenprogramma's in het vmbo ook globaler omschreven. Het bestuur wil ervoor waken dat een situatie terugkeert waarin iedereen zelf mag weten wat hij bij Maatschappijleer doet'.

Wat is de visie van het bestuur op het profielvak?

Voor de eerste keer tijdens dit interview valt er een stilte en worden wat vragende blikken uitgewisseld. Een echte visie is er niet: 'We hebben het volste vertrouwen in de NVLM-vertegenwoordigers in de commissie Schnabel', antwoordt Pormes bijna als een beroeps politicus.

Het verbaast het NVLM-bestuur dat niet alle leden van de Commissie Schnabel Maatschappijwetenschappen als een vanzelfsprekende voorbereiding op de Sociale Wetenschappen zien. Het bestuur zal daarover zeker contact met de commissie opnemen. Eerder hebben NVLM-leden ook meegewerkt aan de blauwdruk voor het profielvak en daarin is zeker een visie op dit profielvak te lezen. Over die blauwdruk kon indertijd overigens geen veldraadpleging worden georganiseerd.

Gaat het bestuur het onbevoegd lesgeven aanpakken?

'Therese Carpay heeft in het verleden veel actie ondernomen om dit probleem bij de Onderwijsinspectie aan te kaarten. Het is wel bekend bij de Inspectie dat veel docenten onbevoegd Maatschappijleer geven, maar ze doen niets aan dit probleem. Het huidige bestuur heeft in het voorjaar van 2004 nog een brief aan de leraaropleidingen gestuurd. Daarin deed het bestuur de suggestie om aan het einde van het cursusjaar een lijstje met net afgestudeerde bevoegde maatschappijleerdocenten naar de regionale onderwijsinspecteur te sturen. Als echter blijkt dat de Inspectie daar weinig tot niets mee doet, dan houdt het voor het bestuur al snel op.

Wel is het bezig met de bevoegdheid

voor docenten Maatschappijleer voor het leergebied Mens & Maatschappij in de onderbouw. Daarover is een brief van het Ministerie van Onderwijs verschenen, waarin staat "dat scholen zelf mensen bevoegd kunnen verklaren...". Dat lijkt in deze formulering niet echt te kloppen, zo bevestigde iemand van het ministerie zelf. Het bestuur zoekt dat nog uit.'

Wat vinden het NVLM-bestuur van hun lijfblad?

Er klinken tamelijk tevreden mompelingen. 'Er schrijven wel veel dezelfde mensen in, maar vaak ook wel goed, neem de artikelen over Europa. Heel prettig is dat het blad kritisch is, zoals laatst over het *nieuwe leren* en dus niet meteen achter alle nieuwe trends aanloopt', aldus het bestuur. 'Kunnen er niet meer artikelen van docenten worden geplaatst?', wil Stroobach weten. Een lezersrubriek waarin kleine en grote berichten kunnen worden geplaatst, lijkt hem wel wat.

Maatschappij & Politiek wordt echter niet overspoeld met lezersreactie, om niet te hoeven zeggen dat de redactie hooguit *een* reactie per jaar krijgt. De bestuursleden zouden het in elk geval zeer waarderen als ze meer reacties van de eigen achterban kunnen lezen.

Drie tevreden bestuursleden beëindigen het gesprek met een compliment aan de voorzitter. Hij geeft ruimte aan iedereen in het bestuur, van jong tot oud, en aan alle meningen. Hij zorgt voor een goede open manier van communiceren, hetgeen door iedereen als heel plezierig wordt ervaren. ■

Heeft u al plannen voor volgend schooljaar?

Vindt u het een goed idee om uw leerlingen in aanraking brengen met gemeentepolitiek?

Vraag het IPP dan nu al om uw gemeente te benaderen met het verzoek een Wegwijsdag op het Gemeentehuis te faciliteren. Tijdens een Wegwijsdag vervullen jongeren zelf één dag de rol van gemeenteraadslid. Zo krijgen zij op realistische wijze inzicht in de werking van lokale politiek.

Op de achterkant van dit blad kunt u lezen hoe u het IPP aan het werk zet om uw gemeente te overtuigen van het belang van een Wegwijsdag. Wij garanderen niet dat uw gemeente meedoet, maar gaan wel ons uiterste best voor u doen!

Lesmateriaal

Een buitenlandse excursie

Veel scholen organiseren buitenlandse excursies.

Meestal zijn het de docenten die het programma bedenken.

De leerlingen worden in de bus geladen en, eenmaal gearriveerd, hobbelen zij achter de docenten aan. Veel informatie gaat het ene oor in en het andere weer uit. Misschien is dat een negatief-stereotyperende voorstelling van zaken, maar zou het niet beter zijn leerlingen *zelf* verantwoordelijkheid voor (delen van) het programma te laten dragen en moet een dergelijk programma niet vooral zijn gericht op het beter leren kijken?

Werkwijze

De voorbereiding begint thuis en op school. Met behulp van reisgidsen en andere informatie en geleid door criteria van vakdocenten (zo zal Maatschappijleer andere eisen stellen dan Geschiedenis) maken leerlingen een lijst van plekken of objecten die ze in het excursieprogramma opgenomen willen zien: gebouwen, parken, beelden, musea enzovoorts. Bij de uiteindelijke selectie zal ook de praktische haalbaarheid een rol moeten spelen. Bepaal aan de hand van plattegronden of het bijvoorbeeld is te belopen.

De leerlingen *adopter*en individueel of in groepjes een of meer van de geselecteerde objecten. Daarover verzamelen ze zo grondig mogelijk informatie en verwerken die tot een presentatie, die zij op locatie voor de hele groep verzorgen.

Onderstaande voorbeeldopdracht is geschikt voor vmbo-, havo-, vwo- en mbo-leerlingen.

Opdracht

Jullie gaan binnenkort op een buitenlandse excursie. Het is de bedoeling dat jullie een aandeel in het programma hebben. Daarvoor heb je een plattegrond nodig en een gids van de bestemming van de excursie.

Vorbereiding

1. Maak een verlanglijstje van plekken die je graag zou willen bezoeken. Geef aan de hand van een korte omschrijving aan waarom je een bezoek aan die plek belangrijk vindt in het kader van Maatschappijleer (en eventueel andere vakken).
2. Schets een plattegrond en geef daarop aan waar die plekken zich bevinden en hoe je daar moet/kunt komen (te voet, met tram, bus of metro).
3. Ga na of er kosten (entrees) aan zijn verbonden en ga ook openingstijden na.
4. Maak klassikaal en samen met je docent een uiteindelijke selectie.
5. Kies een plek en/of object waarover je meer informatie gaat verzamelen en schriftelijk vastlegt ten behoeve van een presentatie op locatie. Typische vragen die je tracht te beantwoorden zijn: 'Wat is het?', 'Waarom staat het hier en sinds wanneer?', 'Waarom is het bijzonder?', 'Waarom ziet het eruit zoals het eruit ziet?' en 'Welke betekenis heeft het voor de mensen ter plekke?'.
6. De presentatie duurt vijf tot hooguit tien minuten. Bespreek je presentatieopzet met je docent.

Ter plaatse

7. Maak ter plekke foto's en schetsen van de plek en/of het object van je presentatie.

Nabereiding

8. Verwerk na thuiskomst je presentatiemateriaal, je foto's en je schetsen tot een verslag, waarin je ook je persoonlijke, ter plekke opgedane indrukken weergeeft.
9. Bundel de verslagen en maak daarvan een boekwerkje of cd-rom en reik dat aan alle deelnemers uit.

Iris Gerdez en Matthijs van Waveren

Het combinatiecijfer

In de Tweede Kamer stond onlangs het eindexamenbesluit op de agenda. In dat eindexamenbesluit wil de minister het combinatiecijfer regelen. De Kamerleden konden eind april schriftelijke vragen stellen aan de minister, en een paar dagen daarvoor schreef het NVLM-bestuur een brief aan de onderwijswoordvoerders van de Kamerfracties met onze bezwaren tegen het combinatiecijfer:

Bezwaar 1

In het voorstel van minister Maria van der Hoeven kunnen leerlingen een onvoldoende voor Maatschappijleer wegcompenseren. Hoewel de minister keer op keer benadrukt dat burgerschapsvorming een belangrijke taak is van het onderwijs, wordt het vak dat voor die burgerschapsvorming van groot belang is weggedrukt in de slaag/zak-regeling. Een vier voor Maatschappijleer kunnen leerlingen straks twee keer compenseren: *een* keer met andere cijfers in het combinatiecijfer en *een* keer als in de uiteindelijke slaag/zak-regeling een onvoldoende combinatiecijfer met een 7 of een 8 voor *grote vakken* wordt gecompenseerd. Het NVLM-bestuur stelt voor om in het eindexamenbesluit op te nemen dat het eindcijfer voor Maatschappijleer minimaal een 6 moet zijn.

Bezwaar 2

Doordat scholen de mogelijkheid krijgen zelf te bepalen of ze in het combinatiecijfer ook vakken als Literatuur, KCV, ANW (havo) en Levenbeschouwing opnemen, ontstaan grote verschillen tussen leerlin-

gen. Als een school besluit naast Maatschappijleer en het profielwerkstuk geen andere vakken in het combinatiecijfer van een havo-leerling op te nemen, bepaalt Maatschappijleer 50 procent van dit combinatiecijfer. Als een andere school besluit daarnaast ook nog Literatuur, ANW (vanaf 2007 in het vrije deel) en Levenbeschouwing in het combinatiecijfer op te nemen, bepaalt het cijfer voor Maatschappijleer slechts 20 procent van het combinatiecijfer. Het NVLM-bestuur vindt dat de mogelijkheid voor het bevoegd gezag om zelf vakken aan het combinatiecijfer toe te voegen moet worden geschrapt, of zoveel mogelijk beperkt. Een aantal Kamerfracties heeft de minister gevraagd om een reactie te geven op de twee voorstellen van de NVLM. We zijn blij dat we de politieke agenda met onze punten hebben gehaald. Nu is de minister weer aan zet. In diezelfde tijd werd een ingezonden stuk van het NVLM-bestuur prominent geplaatst op de 'Forum-pagina' van *de Volkskrant* (vrijdag 28 april), waarin zorg werd geuit over de ontwikkelingen in het mbo en over het combinatiecijfer.

Invoering van Maatschappijwetenschappen

Het Tweede Fase Adviespunt meldde half april dat het aantal scholen dat overweegt Maatschappijwetenschappen in te voeren opvallend hoog is: op alle schoolsoorten 25 procent of meer. Uit deze enquête komt naar voren dat het aantal scholen waar Maatschappijwetenschappen kan worden gekozen, zou kunnen verdubbelen. Goed nieuws dus.

Zoals ik in de vorige *Maatschappij @ Politiek* al schreef hebben wij via de e-mail *alle* maatschappijleersecties van havo/vwo-scholen aangeschreven. We kregen ruim tachtig verzoeken van secties om de tips voor succes-

volle invoering van Maatschappijwetenschappen op te sturen... en de actie leverde de NVLM ook een aantal nieuwe leden op!

De Kennis en Kunde-bank

Tijdens de Docentendag Maatschappijleer 2005 hebben wij de deelnemers gevraagd om aan te geven op welke gebieden hun deskundigheid ligt en op wat voor manier zij eventueel iets voor de NVLM zouden willen doen. De betreffende databank hebben wij inmiddels enige tijd in gebruik. Nogmaals dank aan al de mensen die daar aan hebben meegewerkt.

Arthur Pormes

NVLM-bestuur

Arthur Pormes, voorzitter
telefoon.: 0346-262888
a.pormes@brokledede.nl

Coen Gelinck, secretaris
Nieuwe Prinsengracht 78 II
1018 VV Amsterdam
telefoon.: 020-6866972
coen@wxs.nl

Tom Stroobach, penningmeester
telefoon.: 0320-249481
tstroobach@hotmail.com

Erik Cardinaals
erikcardinaals@freeler.nl

Ingrid Faas
ingridfaas@gmail.com

Eric Jensen
eric.jensen@planet.nl

Hans van Kruijsdijk
h.vankruijsdijk@fontys.nl

Berend-Jan Mulder
b.j.mulder@efa.nl

Rob van Otterdijk
r.vanotterdijk@chello.nl

Regula Rexwinkel
rexraats@planet.nl

Hans Teunissen
hans_teunissen@hotmail.com

Glenn Truideman
gmtruideman@home.nl

Adviserend voor de Tweede Fase
Gerard Ruijs
geruijs@planet.nl

Girorekening NVLM: 1889654
www.nvlm.nl

■ Buitengesloten

In *Buitengesloten* komen 10 meiden aan het woord die te maken hebben met eerge-relateerd geweld en de dreiging van eerwraak. Hun ouders komen uit Irak, Marokko, Turkije, Afghanistan en Suriname. Voor hun familie is eer een fundamentele waarde. De eer van de familie hangt af van het zedig en onbesproken gedrag van de meisjes en de vrouwen uit de familie. Omdat de eer van de familie zo belangrijk is, doet de familie er alles aan om te voorkomen dat een dochter in opspraak komt. Daarom wordt het doen en laten van meisjes angstvallig bewaakt en krijgen zij allerlei - vaak vergaande - beperkingen opgelegd. Vaak is alleen al het praten met een onbekende jongen niet acceptabel. Deze meiden kunnen nergens hun verhaal kwijt. Zij voelen zich nergens, noch thuis noch buitenshuis, gehoord en begrepen. Ouders wijzen de buitenwereld af. De buitenwereld wijst het geloof en de cultuur van hun ouders af. Ze zijn overal buitengesloten. Het gaat om een verborgen problematiek. Het is niet bekend hoeveel meiden in Nederland het slachtoffer van eerge-relateerd geweld worden. Met het boekje *Buitengesloten* wordt hen een stem gegeven.

Linda Terpstra en Anke van Dijke, *Buitengesloten*, Meiden vertellen over hun worsteling met familie-er, Tien portretten, SWP Amsterdam, 2006. Voor informatie: www.swpbook.com.

■ Duurzaamheid

In de bundel *Van grenzen weten* wordt ingezoomd op het structureel onduurzame karakter van de moderne samenleving. Zij staat immers

in het teken van de logica van grensverlegging en groei. In de politiek en het bedrijfsleven is het streven dan ook permanent gericht op vergroting van de productiecijfers en uitbreiding van de consumptiemogelijkheden. Het wordt echter steeds duidelijker dat de moderne patronen van produceren en consumeren een te zware aanslag vormen op de draagkracht van zowel de ecologische als de sociale systemen. Daarmee dreigen wij onze eigen bestaansvoorwaarden te ondermijnen.

De auteurs van deze bundel gaan nader in op een nieuw denken over duurzaamheid, nu in grote delen van de wereld de illusie lijkt te heersen van een onbeperkte economische groei en een eindeloze technische vooruitgang - een illusie die ons de ogen doet sluiten voor de realiteit van een voortgaande afbraak van de basisvoorwaarden van ons eigen bestaan. Nieuw denken en handelen is nodig, waarin het respect voor grenzen de weg naar een duurzaam menselijk welzijn opent. Koo van der Wal & Bob Goudzwaard (red.), *Van grenzen weten*, aanzetten tot een nieuw denken over duurzaamheid, Damon, Budel. Meer informatie: www.damon.nl.

■ Teleblik: beeld en geluid

Klokhuis, Willem Wever, NOVA, SchoolTV, het Polygoon-joumaal... de Publieke Omroep beschikt over een schat aan educatief bruikbaar audio- en videomateriaal. Via Teleblik zijn duizenden uren beeld- en geluid on line voor het onderwijs beschikbaar. Het aanbod is gericht op basisonderwijs, voorgezet onderwijs en de Bve-sector.

In het project Teleblik werken het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, Stichting Kennisnet en Teleac/NOT samen aan de on line-ontsluiting van de omroeparchieven. De inhoud van de database groeit wekelijks en de didactische begeleiding wordt gaandeweg verfijnd en meer op het gebruik in specifieke contexten of vakken toegesneden.

U kunt zelf invloed uitoefenen op de inhoud en suggesties toevoegen. Voor gebruik (tips, lesmodellen, dossiers, enzovoorts), de aanvraag van een toegangscode (gratis) en voor contact met Teleblik kijkt u op www.teleblik.nl of kunt u mailen naar info@teleblik.nl.

*Het komende nummer van
Maatschappij & Politiek
verschijnt op 28 augustus*

Maatschappij & Politiek

is een uitgave van het Instituut voor Publiek en Politiek. Hierin zijn tevens opgenomen de mededelingen van de NVLM. De redactieleden zijn in hun journalistieke werkzaamheden onafhankelijk.

Redactie

Wolter Blankert, Radboud Burgsma, Harold Drost, Coen Gelinck, Iris Gerdez, Hans van der Heijde (hoofdred.), Lieke Meijs, Gerard van Rossum, Matthijs van Waveren, Jeff Peck (correspondent New York, VS).

Eindredactie

Maarten Cras

Vormgeving

Addy de Meester

Omslagfoto

www.eu.int

Druk

Drukkerij Haasbeek

Uitgever

Instituut voor Publiek en Politiek,

Prinsengracht 911-915

1017 KD Amsterdam

telefoon 020 521 76 00

e-mail: uitgeverij@publiek-politiek.nl

Redactiesecretariaat

Instituut voor Publiek en Politiek

Prinsengracht 911-915

1017 KD Amsterdam

telefoon 020 521 76 00

e-mail: info@publiek-politiek.nl

(bij onderwerp vermelden t.a.v. redactie M&P)

Abonnementsprijs M & P

€ 40,75 per jaar, Studenten € 35,30, scholen

en instellingen € 44,90. M & P verschijnt

acht keer per jaar. Losse nummers

€ 5,40 (exclusief verzendkosten).

Nieuwe abonnementen

Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan na ontvangst van het abonnementsgeld. Afhankelijk van de ingangsdatum wordt een evenredig gedeelte van de prijs van een jaarabonnement in rekening gebracht. Abonnementen kunnen ook worden aangegaan met terugwerkende kracht.

Dit is echter afhankelijk van de voorraad oude nummers. Aanmelding van nieuwe abonnees bij de uitgever.

Beëindiging abonnement

Opzegging schriftelijk tot 1 december van het lopende abonnementsjaar.

Auteursrecht

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd zonder voorafgaande toestemming van de redactie met uitzondering van de tekst van het leerlingmateriaal, indien dit geschiedt zonder winst oogmerk. In alle gevallen dient de bron duidelijk te worden vermeld.

Advertenties

Tarieven op aanvraag verkrijgbaar bij de uitgever, telefoon 020 5217600.

Kopij en mededelingen

Bijdragen op diskette of per e-mail naar het redactiesecretariaat.

ISSN 1566-1555

Volgend schooljaar: WEGWIJS OP HET GEMEENTEHUIS

Laat het ons nu weten en stuur het IPP af op uw eigen gemeente!

Om lokale politiek voor leerlingen toegankelijk te maken organiseert het IPP het project Wegwijs op het Gemeentehuis. In dit project vervullen jongeren zelf één dag de rol van gemeenteraadslid. Zo krijgen zij op realistische wijze inzicht in de werking van lokale politiek.

Tijdens een Wegwijsdag leren 40 tot 70 leerlingen hoe gemeentepolitiek in zijn werk gaat, en op welke manier ze draagvlak voor hun plan kunnen verwerven. Gedurende een intensieve dag gaan de leerlingen op het gemeentehuis de confrontatie aan met lokale politici, ambtenaren en belangenorganisaties. Zij komen in aanraking met begrippen als macht, democratie, lobby, begroting en budget. Juist het directe contact en het zelf op onderzoek uitgaan maken het programma uniek, waarbij actief ervaren voorop staat. De gemeente stelt 1250 euro ter beschikking, en de leerlingen doen gedurende de dag hun uiterste best om het project van hun groepje uitgevoerd te krijgen. Het programma is geschikt voor leerlingen van vmbo, havo en vwo.

Neem – als u volgend schooljaar met uw leerlingen mee wilt doen aan een Wegwijsdag – nu alvast contact op met het IPP. De Wegwijsdag moet worden betaald door de gemeente waarin uw school staat, dus wij kunnen niet garanderen dat de dag er ook echt komt. Met uw aanmelding in de hand zullen we uw gemeente echter proberen te overtuigen van het belang van een Wegwijsdag voor uw leerlingen.

U kunt u interesse laten blijken via de website van het IPP (www.publiek-politiek.nl). Ook kunt u een mailtje sturen naar Coen Gelinck: c.gelinck@publiek-politiek.nl.

Geef in het mailtje in ieder geval aan:

- met hoeveel leerlingen u mee wilt doen aan Wegwijs
- in welke gemeente uw school staat
- om welk schooltype het gaat
- in welke periode u een Wegwijsdag wilt doen
- en hoe wij u kunnen bereiken.

Zoals gezegd: het IPP garandeert niet dat de Wegwijsdag er ook echt komt, maar we gaan uw gemeente benaderen met het verzoek een Wegwijsdag te financieren.

